Πετρέλαια, Εξορύξεις, Φράγματα: Ενέργεια για Τι & για Ποιον; | B-FEST 7 (Βίντεο)

“Πετρέλαια, Εξορύξεις, Φράγματα: Ενέργεια για Τι & για Ποιον;”. Παρακάτω το βίντεο της εκδήλωσης και της συζήτησης που έλαβε χώρα στις 26 Μαϊου 2018 στα πλαίσια του B-FEST 7.

Στην εκδήλωση συμμετέχουν κινήματα για την ενέργεια και το νερό.

Εισηγήσεις:
Βασίλης Καραπάνος (Ανοιχτή Συνέλευση στα Γιάννενα ενάντια στις Εξορύξεις Πετρελαίου)
Τάσος Κεφαλάς (Δίκτυο «Μεσοχώρα-Αχελώος SOS)
Στέφανος Μπατσής (περ. Βαβυλωνία)

Video by **omniatv**, Αντώνης Δημόπουλος

[youtube id=”FGVrtOLwajU”]

Μεσοχώρα 2007: Να Μείνει Ελεύθερος ο Ρους του Αχελώου

Γιώργος Παπαχριστοδούλου

> *Τον Αύγουστο του 2007, στο πρώτο κάμπινγκ ενάντια στην εκτροπή για τρεις ημέρες ο Αχελώος έγινε το σημείο συνάντησης ανθρώπων από όλη την Ελλάδα που παλεύουν για να προστατεύσουν το φυσικό περιβάλλον.*

Λίγο πιο κάτω από την κεντρική πλατεία της Μεσοχώρας υπάρχει η «γραμμή 785». Χαραγμένη από τους τεχνοκράτες της ΔΕΗ, της πρώην δημόσιας και νυν σχεδόν ιδιωτικής επιχείρησης που εμπορεύεται το ηλεκτρικό, η γραμμή αποτυπώνει την ανώτατη

στάθμη της λίμνης που θα δημιουργηθεί εάν λειτουργήσει το φράγμα της Μεσοχώρας, το έργο που θα βάλει μπρος για την εκτροπή του Αχελώου.

«Γραμμή 785» σημαίνει ότι, στα σίγουρα, κατακλύζονται στην «παντοδυναμία» του λιμνάζοντος νερού πάνω από 350 σπίτια, που βρίσκονται κάτω από αυτό το ύψος. Όχι βέβαια ότι τα υπόλοιπα δεν κινδυνεύουν: το σχέδιο νόμου, που δεν έχει ακόμη ψηφιστεί, προβλέπει την απαλλοτρίωση και των υπολοίπων κατοικιών για «λόγους ασφαλείας».

Πολύ απλά, εάν γίνει η εκτροπή του Αχελώου, η ΔΕΗ, το κράτος, τα κόμματα, οι «θεσσαλάρχες» και οι φίλοι τους οι εργολάβοι σβήνουν τη Μεσοχώρα από το χάρτη. Κυριολεκτικά.
Ο επερχόμενος κατακλυσμός ξεπερνά όμως τα όρια της Μεσοχώρας η οποία αγναντεύει προς τα βορειοδυτικά τον άνω ρου του Αχελώου, το σημείο όπου το ποτάμι ακόμη δεν έχει θεριέψει.

Σε αυτό το σημείο, κάτω από το χωριό, εκεί που ο Αχελώος ονομάζεται Άσπρος εξαιτίας της άσπρης (από κροκάλες και χαλίκια) κοίτης του, έγινε το τριήμερο κάμπινγκ της Πανελλαδικής Κίνησης ενάντια στην εκτροπή από τις 24 έως τις 26 Αυγούστου 2007.

Ο κατακλυσμός του χωριού θα αλλοιώσει ανεπανόρθωτα όλα τα οικοσυστήματα που αναπτύσσονται κατά μήκος των 200 χλμ. του ρου του Αχελώου, από την Πίνδο έως τις εκβολές του στην Αιτωλοακαρνανία. Τις πρώτες συνέπειες τις έχουμε ήδη δει με τα τρία υδροηλεκτρικά φράγματα της ΔΕΗ κατά μήκος του Αχελώου στα Κρεμαστά, το Καστράκι και τον Στράτο. Το 1987, όταν η ΔΕΗ έφτιαξε την τεχνητή λίμνη του Στράτου οι πιο κοντινές ριζαριές στη θάλασσα καταστράφηκαν αφού τις έκαψε η υφαλμύρωση του εδάφους.

Το χειρότερο όλων; Το έργο έχει ημερομηνία λήξης! Σύμφωνα με τις μελέτες του ΥΠΕΧΩΔΕ η τεχνητή λίμνη στη Μεσοχώρα θα αντέξει το πολύ 40 χρόνια εξαιτίας των φερτών υλών που θα συγκεντρωθούν εκεί και θα κάνουν αδύνατη τη αποθήκευση του

νερού.

Φέτος, εξαιτίας και των παγκόσμιων κλιματικών αλλαγών προφανώς, ο Αχελώος είχε λίγο νερό, τόσο που μας άφησε να τον διασχίσουμε τις τρεις ημέρες που κατασκηνώσαμε στις όχθες του, λίγο πριν συναντήσει το διαβόητο «φράγμα της ντροπής», έναν τσιμεντένιο όγκο ύψους 150 μέτρων, που έχει φτιαχτεί για να φράξει τον ελεύθερο ρου του ποταμού και να εξασφαλίσει υπερκέρδη στα λόμπι των εργολάβων του τσιμέντου, της ενέργειας και της αγροτικής-χημικής βιομηχανίας.

Η ΠΟΡΕΙΑ

Την Κυριακή 26/8, κάτοικοι της Μεσοχώρας και εκατοντάδες άνθρωποι από όλη την Ελλάδα («οι φίλοι τους» όπως τους αποκαλούσαν το προηγούμενο βράδυ στην εκδήλωση, στην κεντρική πλατεία) πορεύτηκαν προς το φράγμα. Η εικόνα των ΜΑΤ που το προστάτευαν ήταν μία ακόμη απόδειξη των αντικοινωνικών

σχεδιασμών κομμάτων και ΔΕΗ. Απέναντί τους η φωνή και η ενέργεια του πλήθους: «Καίγεται η χώρα, στερεύει το νερό/ και στη Μεσοχώρα κλέβουν τον ποταμό», «Λύση δεν είναι η εκτροπή/ αλλά του κεφαλαίου η ανατροπή», «Αφήστε τα ποτάμια, αφήστε τα βουνά/ η λεηλασία σας δεν βγάζει πουθενά», «Δεν θέλουν οι εταιρείες προσκύνημα/ κάθε ποτάμι και κίνημα».

Την ίδια ώρα, η Ελλάδα καιγόταν στο βωμό του κέρδους, της «ανάπτυξης» και της κρατικής εγκατάλειψης. Τρεις κάτοικοι της Μεσοχώρας ήταν μεταξύ των θυμάτων στις πυρκαγιές της Πελοποννήσου γεγονός που οδήγησε στη σκέψη να ματαιωθεί η ενημερωτική εκδήλωση του Σαββάτου 25/8. Τελικά πραγματοποιήθηκε μετά από παρότρυνση των ίδιων των κατοίκων και στην αρχή της τηρήθηκε ενός λεπτού σιγή στη μνήμη των θυμάτων.

Στην εκδήλωση μίλησαν εκπρόσωποι από το Σύλλογο Κατακλυζομένων Μεσοχώρας, ο Δημήτρης Λυμπουρίδης από την Αιτωλική Εταιρεία Προστασίας Τοπίου και Περιβάλλοντος, ο Γιώργος Χονδρός και ο Νίκος Ιωάννου από την Πανελλαδική Κίνηση ενάντια στην εκτροπή ενώ τοποθετήθηκαν φορείς και οικολογικές ομάδες από όλη την Ελλάδα (μεταξύ άλλων Σύλλογος Προστασίας Αράχθου, Πρωτοβουλία ενάντια στις βλαπτικότητες από την Χαλκιδική, Πρωτοβουλία υπέρ του ελεύθερου κάμπινγκ από την Κρήτη, Ορειβατικός Σύλλογος Αγρινίου, Σύλλογος για την προστασία του Πηνειού ποταμού).

Το τριήμερο κάμπινγκ είχε ξεκινήσει την Παρασκευή 24/8 με την προβολή ντοκιμαντέρ για τις συνέπειες των φραγμάτων στην Κίνα και την ανοιχτή συνέλευση πολιτών στην οποία έγινε ενημέρωση για τις δράσεις και κατατέθηκαν απόψεις για την αντίσταση στο έργο της εκτροπής.

Οι τρεις ημέρες δράσεων ενάντια στην εκτροπή ήταν μία απάντηση στο κλίμα τρομοκρατίας και συκοφάντησης που εξαπέλυσαν όλο το προηγούμενο διάστημα η ΔΕΗ και οι παρατρεχάμενοι της: είναι χαρακτηριστικό ότι κυκλοφορούσαν φήμες για «βάρβαρους αναρχικούς» που θα κατέστρεφαν το χωριό, ενώ σύμφωνα με πληροφορίες «ενοχλήθηκαν» επαγγελματίες της περιοχής που

βοήθησαν στη διοργάνωση του κάμπινγκ.

Οι «Κασσάνδρες» διαψεύστηκαν, ο Αχελώος βρήκε συμμάχους, η Μεσοχώρα απέκτησε φίλους αποφασισμένους να παλέψουν για να ανήκει ο άνθρωπος στη φύση, για να πάψει να συμβαίνει το αντίστροφο.

Η «γραμμή 785» δεν έχει ακόμη κατακλυστεί. Αυτό θα συμβαίνει όσο ο Αχελώος ρέει ελεύθερος, όσο οι ζωές μας αναζητούν μέσα από τη φύση το βίωμα της ελευθερίας…

*ΔΗΜΟΣΙΕΥΤΗΚΕ ΣΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ, τεύχος 36, Σεπτέμβριος 2007

Το νερό δεν είναι εμπ
Το νερό ανήκει σε
ΟΧΙ ΣΤΗΝ ΕΚΤΡ
ΑΧΕΛ
ΤΟΥ
Ούτε μια σταγόνα σε κράτος
3 μέρες ελεύθερο CAMP
24-25-26 ΑΥΓΟΥΣ
ΜΕΣΟΧΩΡΑ ΤΡΙ
ΣΑΒΒΑΤΟ 25/8
Ομιλίες από περιβαλλοντολόγους,
πανεπιστημιακούς καθηγητές
Συναυλία ανεξάρτητων συγκροτημάτων
ROCK, PUNK, JAZZ, FUNK, SKA REGGAE, ΕΝΤΕΧΝΟ
ΚΥΡΙΑΚΗ 26/8
ΔΙΑΔΗΛΩΣΗ
ΑΚΤΙΒΙΣΤΙΚΕΣ
ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΗ
ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗΝ ΕΚΤΡΟΠΗ ΤΟΥ

Πορεία στα Γιάννενα Ενάντια στις Εξορύξεις Υδρογονανθράκων (φώτο+βίντεο)

Την Παρασκευή, 1/6/2018, πραγματοποιήθηκε πορεία στα Γιάννενα ενάντια στις εξορύξεις υδρογονανθράκων, με μεγάλη συμμετοχή κόσμου.

Στην πορεία μοιράστηκε το παρακάτω κείμενο:

Τον Σεπτέμβρη του 2017 υπογράφτηκε από τον υπουργό ενέργειας και περιβάλλοντος Γ. Σταθάκη η παραχώρηση 4.187 τετραγωνικών χιλιομέτρων για έρευνα και εξόρυξη υδρογονανθράκων σε όλη την Ήπειρο στην πολυεθνική Repsol. Συγκεκριμένα, οι εκτάσεις που παραχωρήθηκαν βρίσκονται στους δήμους Ζίτσας, Πωγωνίου και Ζαγορίου, καθώς και περιοχές στο νομό Θεσπρωτίας και στο δέλτα του ποταμού Καλαμά. Ακόμα, στο σχέδιο αυτό περιλαμβάνονται εκτάσεις που ανήκουν στο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών Natura 2000.

ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΛΑΝΟ ΤΟΥΣ;

11.500 εκρήξεις ανά 50 μέτρα για τη μελέτη πρόκλησης σεισμών κατά τη διάρκεια της έρευνας- που ήδη έχει ξεκινήσει. Το 2021, η πρώτη προγραμματισμένη εξόρυξη στο δήμο Ζίτσας, ο δήμαρχος της οποίας, Μ. Πλιάκος, έχει υπογράψει τη σύμβαση παραχώρησης εκτάσεων στην ισπανική πολυεθνική.

ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η REPSOL;

Η ισπανική εταιρεία Repsol Oil & Gas έχει παρουσία σε 40 χώρες παγκοσμίως, κυρίως της Λατινικής Αμερικής με αρκετές καταγγελίες για περιβαλλοντικά εγκλήματα και ατυχήματα με διαρροές σε βάρος της. Δραστηριοποιείται σε όλους τους τομείς της διαχείρισης υδρογοναν-θράκων, από την εξόρυξη, στη μεταφορά, στην επεξεργασία, στην πώληση.

ΤΙ ΕΧΕΙ ΓΙΝΕΙ ΩΣ ΤΩΡΑ;

Οι δήμοι Ζίτσας, Πωγωνίου και Σουλίου έχουν παραχωρήσει άδεια για έρευνα στην εταιρεία. Η εταιρεία έχει εισβάλλει παρανόμως σε ιδιωτικές εκτάσεις, χωρίς την άδεια των ιδιοκτητών με σκοπό την έρευνα και ακόμα και εκρήξεις.

Η απόσταση των εκρήξεων που αναγραφόταν στη σύμβαση(25-100 m) δεν τηρήθηκε αφού οι σεισμικές εκρήξεις με τη χρήση δυναμίτη ως τώρα έγιναν σε πολύ μικρή απόσταση μεταξύ τους (2-4m).
Έχει ξεκινήσει η αποψίλωση δασικών εκτάσεων στην περιοχή της Ζίτσας και στην περιοχή των Φιλιατών της θεσπρωτίας.

Όλα αυτά μας βεβαιώνουν για τη στάση των θεσμικών φορέων και της εταιρείας που πριν ήδη ξεκινήσει το έργο δεν νοιάζονται ούτε για τα προσχήματα νομιμότητας.

ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ;

Μόλυνση του υδροφόρου ορίζοντα με καθημερινές μικρές διαρροές από τις εγκαταστάσεις αλλά και από πιθανά ατυχήματα με μεγάλες διαρροές. Αρκετά συχνά φαινόμενα στις εξορύξεις πετρελαίου και μάλιστα από την συγκεκριμένη εταιρεία.

Αποψίλωση μεγάλων δασικών εκτάσεων με παράλληλη μόλυνση του εδάφους αλλά και του αέρα από την καύση. Μείωση των πληθυσμών άγριων ζώων και καταστροφή της μελισσοκομίας, της αμπελουργίας. Επίσης, έχουμε δει την διατάραξη κοινωνικής συνοχής που προκαλούν οι πολυεθνικές στις τοπικές κοινωνίες, όπως ακριβώς συνέβη και στις Σκουριές της Χαλκιδικής. Τέλος, οι θέσεις εργασίας που υπόσχεται η εταιρεία είναι ελάχιστες οι οποίες καλύπτονται κατά κύριο λόγο από ειδικευμένους εργαζόμενους από το εξωτερικό.

ΠΟΙΟΙ ΕΙΜΑΣΤΕ ΕΜΕΙΣ;

Η ενημέρωση από πλευρά της εταιρείας, του κράτους και των τοπικών αρχών (βλ.περιφέρεια Ηπείρου και δήμαρχοι) ήταν μηδαμινή, οπότε αποφασίσαμε να ενημερωθούμε και να

ενημερώσουμε τους κατοίκους της πόλης για την επερχόμενη λεηλασία. Παράλληλα, έχουμε συμμετάσχει σε παρεμβάσεις στο πεδίο των ερευνών με σκοπό την παρεμπόδιση των συνεργείων της εταιρίας.

Γνωρίζουμε ότι ο μόνος τρόπος για να είναι αποτελεσματικά τέτοια κινήματα είναι να οργανώνονται με αμεσοδημοκρατικό τρόπο, όπου ο κάθε πολίτης μπορεί να συμμετέχει ισότιμα. Για τον παραπάνω λόγο, αποφασίσαμε να ανακοινώνουμε δημόσια τις συνελεύσεις μας, δημιουργώντας έναν ανοιχτό πόλο αντίστασης στη μεγαλύτερη πόλη κοντά στο κέντρο των εξορύξεων. Διαφωνούμε με τα κόμματα με τη πρακτική της ανάθεσης και επιλέγουμε εμείς οι ίδιοι να αποφασίζουμε τις θέσεις και την πρακτική μας. Ασκούμε κριτική στη λογική της ανάπτυξης και της υπερεκμετάλλευσης των φυσικών πόρων.

Το πετρέλαιο και οι υδρογονάνθρακες είναι μια ξεπερασμένη πηγή ενέργειας, η εξόρυξη των οποίων έχει καταστροφικές συνέπειες για το περιβάλλον και τις τοπικές κοινωνίες όπου έχει γίνει. Για αυτό οπουδήποτε στον κόσμο πηγαίνουν οι πετρελαϊκές, οι άνθρωποι οργανώνονται εναντίον τους.
Εκτός από τη συνέλευση στα Γιάννενα και την πρωτοβουλία κατοίκων, συνελεύσεις έχουν δημιουργηθεί σε Άρτα, Πρέβεζα, Θεσπρωτία και Αθήνα με σκοπό την ενημέρωση και την κινητοποίηση ενάντια στην έρευνα και την εξόρυξη υδρογονανθράκων και πετρελαίου στην Ήπειρο.

Ανοιχτή Συνέλευση στα Γιάννενα ενάντια στα πετρέλαια

Την πορεία της 1η Ιουνίου συνδιοργάνωσαν οι Πρωτοβουλίες Ιωαννίνων, Άρτας, Πρέβεζας, Θεσπρωτίας και η Πρωτοβουλία Αθήνας ενάντια στις εξορύξεις πετρελαίου.

Συμμετείχαν και δήλωσαν τη στήριξη τους οι εξής:

 Όλες οι παρατάξεις του Δήμου Ζαγορίου Μέλη του Δ.Σ. της Πανηπειρωτικής Συνομοσπονδίας Σύλλογος Μανιταρόφιλων

Ιωαννίνων Κίνηση Καθαρός Καλαμάς Σύλλογος προστασίας Αράχθου Ορειβατικός Σύλλογος Ιωαννίνων Ανοιχτή συνέλευση στα Γιάννενα ενάντια στις εξορύξεις Χειρονομία-Αντιεξουσιαστική Κίνηση Κουκλοθέατρο Αντράλα Κροταλάρτα Πολυφωνικό καραβάνι Γιάννης Χαλδούπης με την ορχήστρα του Παρατηρητήριο μεταλλευτικών δραστηριοτήτων Σωματείο Μετάλλου Ιωαννίνων Πολιτιστικός Σύλλογος Πολύδροσου Πολιτιστικός Εξωραϊστικός Σύλλογος Καστάνιανης Πωγωνίου Ιωαννίνων Σεμπρεβίβα Από κοινού συνέλευση για την αποανάπτυξη και την άμεση δημοκρατία Εναλλακτική δράση για ποιότητα ζωής Αντισπισιστές ακτιβιστές και βίγκαν ενάντια στον περιβαλλοντικό όλεθρο, τη λεηλασία της φύσης και των άγριων ζώων Greenpeace ΑΝΤΑΡΣΥΑ Νέο Αριστερό Ρεύμα Ηπείρου-Κέρκυρας-Λευκάδας Νεολαία Κομμουνιστική Απελευθέρωση ΣΕΚ Λαϊκή Ενότητα Οικολόγοι Πράσινοι Πράσινοι Αλληλεγγύη Μ.Λ.ΚΚΕ ΟΚΔΕ ΕΠΑΜ Ιωαννίνων Diem 25 Κόκκινη Κινηματική Οικολογία (Κόκκοι) Εργατικός Αγώνας Ιωαννίνων Δικτύωση για μια ριζοσπαστική αριστερά Λαϊκή αντίσταση Αριστερή Αντιιμπεριαλιστική Συνεργασία Αριστερή Παρέμβαση Ηπείρου Αριστερή Παρέμβαση Ιωαννίνων ΔΡΑΣΥ Δημοτική Παράταξη Γιάννενα τώρα Αριστερή Κίνηση Μηχανικών Ηπείρου

Φωτορεπορτάζ: **Nikos Thetakis**

Κρήτη, Πάρκο Γεωργιάδη: Είμαστε εδώ όσο κι αν σας χαλάει, τα δέντρα δεν θα

αφήσουμε να κάνετε bonsai

Μία από τις Φυλές του Πάρκου

Ο γεωπόνος-κηποτέχνης Αστέρης Αρ. Δημητριάδης, αναφερόμενος στο πάρκο Γεωργιάδη έλεγε: «αυτά τα έργα σε κανένα μέρος του κόσμου ούτε καταστρέφονται, μήδε φαλκιδεύονται, ούτε όμως και νοθοποιούνται. Μένουν σεβαστά για χρόνια, για αιώνες ακόμα»[1].

Δυστυχώς όμως δεν έχουν προλάβει να συμπληρωθούν 60 χρόνια από τα εγκαίνια του και ήδη είναι η δεύτερη φορά που το πάρκο απειλείται από την αλαζονεία των δημοτικών αρχών.

Το πάρκο εξαρχής αποτελούσε ένα παράδοξο στη συνήθη εξέλιξη των πραγμάτων: δημιουργήθηκε τις χρυσές εποχές της οικοδομής από επιχωματώσεις της ενετικής τάφρου με πρώτη ύλη μπάζα. Και σήμερα σφύζει από ζωή αντίθετα από τα περισσότερα αστικά πάρκα που μαραζώνουν από εγκατάλειψη.

Δεν ήταν πάντοτε όμως έτσι. Πριν από δυο δεκαετίες, ήταν το μέρος που οι ντόπιοι μας συμβούλευαν να αποφεύγουμε κι εμείς διερχόμενοι αποστρέφαμε το βλέμμα. Ωστόσο, το 2005 διοργανώθηκε εκεί η «1η Παγκρήτια Συνάντηση για την Οικο-καλλιέργεια και την Χειροτεχνία» (που αργότερα μετεξελίχθηκε στο γνωστό μας φεστιβάλ Εν οίκω[2] που διοργανώνεται μέχρι και σήμερα στο ίδιο πάντα μέρος). Έκτοτε ο κόσμος άρχισε να **επανα-οικειοποιείται το πάρκο** και να το αγκαλιάζει.

Και κάπως έτσι τα πράγματα κύλησαν ευνοϊκότερα για το πάρκο μέχρι το 2010, που η τότε δημοτική αρχή αποφάσισε να το εκμεταλλευτεί και να το κάνει υπόγειο πάρκινγκ. Με αφορμή αυτό υπήρξε μια δυναμική κινητοποίηση ενάντια στα κοινωνικά, περιβαλλοντικά και πολιτικά επιζήμια αυτά σχέδια, τα οποία υπό αυτή την κατακραυγή πάγωσαν.

Και από τραγική ειρωνεία αυτό που έμελλε να γίνει ο τάφος του πάρκου, επισφράγισε το πάρκο ως το σημαντικότερο κύτταρο της

ηρακλειώτικης ζωής: πνευματικό ησυχαστήριο, σημείο συνάντησης και επιπλέον ένας δημόσιος χώρος δημιουργίας και έκφρασης όπου φιλοξενεί τα φεστιβάλ και τις εκδηλώσεις που δεν θα έβρισκαν ποτέ τον δρόμο για το πολιτιστικό κέντρο και τα ενετικά τείχη. (Ίσως βέβαια και ο υπόρρητος αυτός αποκλεισμός να συνέβαλλε καθοριστικά στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του πάρκου όπως το γνωρίζουμε σήμερα και στην αποστείρωση των παραπάνω χώρων όπως επίσης τους γνωρίζουμε σήμερα).

Προς επιβεβαίωση των γραφόμενων: το καλοκαίρι του 2016 το πάρκο Γεωργιαδη βαθμολογήθηκε (με 9,7 στα 10) από 4.500 πολίτες σαν ένας από τους **10 καλύτερους αστικούς χώρους πρασίνου**, ανάμεσα σε άλλους 887 χώρους σε 89 πόλεις της Ελλάδας[3]. Για το γεγονός, ο δήμος δεν παρέλειψε να αποδώσει τα εύσημα στον εαυτό του.

Αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι μέσα σε αυτές τις δεκαετίες αυτό που άλλαξε δεν είναι η αντιμετώπιση του πάρκου από τις αρχές – το πάρκο παραμένει εγκαταλειμμένο. Αυτό που άλλαξε είναι ο ανθρώπινος παράγοντας που έλειπε πριν.

Αυτό τον ανθρώπινο παράγοντα δεν υπολόγισε ο δήμος όταν ανακοίνωσε πέρσι την άνοιξη ότι εξασφάλισε μια γενναία χρηματοδότηση ΕΣΠΑ για την ανάπλαση του πάρκου. Η δημοπράτηση του έργου έγινε το φθινόπωρο και λίγο αργότερα εκδηλώθηκαν οι πρώτες αντιδράσεις.

Με πρωτοβουλία ατόμων που μελέτησαν διεξοδικά τη μελέτη, καλέστηκαν οι πρώτες συνελεύσεις με σκοπό τον σχεδιασμό εκστρατείας ενημέρωσης και δράσεων ενάντια στην ανάπλαση.

Η ενημέρωση ενός ευρύτερου κοινού δεν ήταν εύκολη υπόθεση καθώς με την πρώτη ματιά δεν φαινόταν να είναι μια πολύ κακή παρέμβαση: αυτή τη φορά δεν θα έκαναν πάρκινγκ αλλά θα φύτευαν λουλούδια.

Τόσα πολλά βέβαια που λόγω της πυκνής φύτευσης δεν θα υπάρχει δυνατότητα πρόσβασης στα παρτέρια με αποτέλεσμα οι επισκέπτες

του πάρκου και οι λοιπές δραστηριότητες να πρέπει να περιοριστούν σε αυστηρά καθορισμένες περιοχές και προδιαγεγραμμένες διαδρομές εντός αυτού.

Τα λουλούδια χρειάζονται και φως οπότε προβλέπεται η απομάκρυνση μεγάλου μέρους της κόμης των ψηλών, πολυετών δέντρων.

Επίσης για να επιβιώσουν τα λουλούδια στο κλίμα του Ηρακλείου πρέπει να σκαφτεί (με μηχανικά μέσα) και να αλλάξει όλο το υπέδαφος που δεν ενδείκνυται για τέτοιου είδους βλάστηση.

Επιπλέον αυτού του είδους η βλάστηση είναι απαιτητική σε νερό, το οποίο έτσι κι αλλιώς είναι είδος εν ανεπαρκεία στο Ηράκλειο.

Ένα επιπλέον ζήτημα είναι ότι για την αλλαγή του ταλαιπωρημένου, ομολογουμένως, τσιμέντου με υδατοπερατό τσιμέντο θα απομακρυνθούν ρίζες δέντρων με ό,τι συνεπάγεται αυτό για την υγεία και την σταθερότητα των δέντρων.

> *Όλα τα παραπάνω βέβαια, με μια δεύτερη ματιά, συντελούν σε μια πολύ βίαιη (και ακριβή) διατάραξη του οικοσυστήματος και της φυσιογνωμίας του πάρκου.*

Επιπλέον, η αιτιολογία ότι το πάρκο φαίνεται άδειο και πρέπει να αποτελέσει πόλο έλξης – ενώ κάποιες ώρες της μέρας, ειδικά το καλοκαίρι, παρατηρείται κορεσμός – μοιάζει πολύ ευτελής για να δικαιολογεί αυτού του είδους την επέμβαση. Τέλος, η διάρκεια των έργων ανάπλασης προϋπολογίζεται να είναι δυο χρόνια ωστόσο το Ηράκλειο δεν γίνεται να στερηθεί τη δημόσια αυλή του[4] ούτε για μια βδομάδα.

Ένα άλλο ζήτημα είναι ότι η συγκεκριμένη μελέτη (όπως και οι υπόλοιπες μελέτες του είδους) αν και βραβευμένη, είναι αρκετά ασαφής. Στη μελέτη, για παράδειγμα, δεν αναφέρεται σε ποια ακριβώς δέντρα θα γίνουν παρεμβάσεις και τι είδους θα είναι αυτές (ενδεικτικά για κάποια αναφέρεται ότι θα γίνει κοπή ή

ανανέωση κόμης) αφήνοντας με αυτόν τον τρόπο στον εργολάβο που θα την υλοποιήσει σχεδόν απεριόριστο περιθώριο αυτοσχεδιασμού.

Ας σημειωθεί ότι αυτό το είδος αυτοσχεδιασμού το είδαμε πρόσφατα στην πόλη μας κατά τη διάρκεια των έργων πεζοδρόμησης του κέντρου καθώς ξυπνήσαμε μια μέρα του Ιανουαρίου και είχαν εξαφανιστεί σχεδόν όλα τα δέντρα από την οδό Ίδης. Στις εξηγήσεις που αναγκάστηκε να δώσει η αντιδημαρχία ειπώθηκε ότι οι κοπές έγιναν σύμφωνα με την εγκεκριμένη μελέτη[5], παρόλο που κάτι τέτοιο δεν προβλεπόταν στη μελέτη.

Δηλώσεις επί του θέματος έκανε κι η Υπηρεσία Πρασίνου που μας ενημέρωσε ότι όλα τα πληγέντα δέντρα είχαν αρρωστήσει (κι άρα ήταν επικίνδυνα) από αστοχίες κατά τη διάρκεια εργασιών της ΔΕΔΔΗΕ και της δημοτικής ΔΕΥΑΗ[6] – για τις οποίες παρεμπιπτόντως ποτέ πριν δεν ενημερωθήκαμε και κανείς δεν λογοδότησε. Πάντως ο δήμος δεσμεύτηκε ότι τα δέντρα θα αντικατασταθούν μαρτυρώντας έτσι με τον πιο κραυγαλέο τρόπο ότι αντιμετωπίζει τα δέντρα ως αναλώσιμα.

Ας σημειωθεί επίσης ότι τέτοιες μεγαλόστομες δηλώσεις είχαμε διαβάσει και για τη καινούρια πλατεία Κορνάρου όπου τα ψηλά δέντρα και η σκιά αντικαταστάθηκαν εντέλει από μάρμαρα και παρτέρια χαμηλότερης βλάστησης. Ο Δήμος μετά την κοπή των δέντρων και την κατακραυγή που επακολούθησε, προφασίστηκε ότι οι ρίζες τους κατέστρεφαν τα παρακείμενα μνημεία[7]. Και κλείνοντας αυτή την παρένθεση, να επισημάνω ότι για την ανάδειξη κάποιων άλλων μνημείων, των δικαστηρίων συγκεκριμένα, μια άλλη εγκεκριμένη μελέτη προβλέπει να κοπούν κάποια άλλα ωραία και ψηλά δέντρα στην οδό Δικαιοσύνης αυτή τη φορά[8].

Όλα αυτά συντέλεσαν ώστε να αυξηθεί το κύμα αντιδράσεων ενάντια στα σχέδια επέμβασης στο πάρκο με πιο ουσιαστική και συστηματική αυτή των **Φυλών του Πάρκου**. Οι Φυλές λόγω του ονόματος, που επιλέχθηκε ακριβώς για να επισημανθεί πόσο ετερόκλητα άτομα και ομάδες τις αποτελούν, έγιναν αντικείμενο χλευαστικών σχολίων από την πλευρά του δήμου και αποδέχτης λάσπης από τα τοπικά μέσα.

Στη συνέχεια, ωστόσο, ο δήμος και τα μέσα αναγκάστηκαν να τις λάβουν σοβαρότερα υπόψιν καθώς οι Φυλές ανέδειξαν τα παραπάνω σοβαρά ζητήματα που ανέκυπταν από την μελέτη. Ανέδειξαν επίσης το ζήτημα ότι όλα αυτά τα σχέδια είχαν γίνει σε κάποια γραφεία, είχαν περάσει παμψηφεί από το δημοτικό συμβούλιο (αν και αργότερα χάθηκε η πολυδιαφημιζόμενη ομοφωνία) αλλά για αυτά δεν είχαν ενημερωθεί οι άμεσα ενδιαφερόμενοι: οι χρήστες και οι χρήστριες του πάρκου.

Για να βγει από αυτή την άβολη θέση -ο Δήμος έδωσε κάποιες έωλες υποσχέσεις εφησυχασμού[9]. Επιπλέον, ανακοίνωσε ότι θα γίνει διαβούλευση για το πάρκο. Αυτό που τεχνηέντως δεν

κυκλοφόρησε ιδιαίτερα ήταν ότι αυτή δεν αφορά την ανάπλαση του πάρκου καθαυτή αλλά την διαχείριση του πάρκου τα επόμενα 10 χρόνια μετά την παράδοση του έργου, δηλαδή αφού θα έχει υλοποιηθεί η μελέτη ανάπλασης και το πάρκο θα έχει πάψει να είναι αυτό που γνωρίζουμε σήμερα.

Μια τέτοια διαβούλευση θα έλεγε κανείς ότι είναι εντελώς άσκοπη, αντίθετα όμως επιτελεί απόλυτα τον σκοπό της να προσδίδει σε αντικοινωνικές διαδικασίες ένα δημοκρατικό προσωπείο. Ωστόσο η συγκεκριμένη είχε επιπλέον την πρωτοτυπία να αποκλείει όποια δυνατότητα ανταλλαγής θέσεων – αντιθέσεων καθώς όποιος επιθυμούσε να τοποθετηθεί επί του θέματος έπρεπε να στείλει τα σχόλια του με mail σε μια γραμματεία του δήμου και στην καλύτερη περίπτωση να ελπίζει να εισακουστούν από την επιτροπή φορέων που τα αξιολογεί.

Αλλά και το περιεχόμενο της διαχειριστικής μελέτης καθαυτής είναι αξιοσημείωτο.

Το μεγαλύτερο μέρος είναι μια συρραφή πληροφοριών για την ιστορία, την θερμοκρασία και το κλίμα της περιοχής – δυστυχώς χωρίς να συμπεριλαμβάνει προβλέψεις για την αλλαγή της θερμοκρασίας και του μικροκλίματος της περιοχής αν πραγματοποιηθεί η ανάπλαση.

Στη συνέχεια γίνεται μια απαρίθμηση των παρτεριών και για όλα σχεδόν αναφέρεται ως πρόβλημα ότι έχουν πολύ σκίαση το καλοκαίρι και για αυτόν τον λόγο χρειάζεται να κλαδευτούν. Βέβαια ο δήμος εκ των υστέρων διατείνεται ότι το κλάδεμα είναι απαραίτητο γιατί τα ψηλά δέντρα είναι επικίνδυνα λόγω των ισχυρών ανέμων. Στην ίδια μελέτη όμως αναφέρεται ότι δεν υπήρξαν αξιόλογα τέτοια περιστατικά εντός του πάρκου, καθώς αυτό προστατεύεται από τα τείχη.

Προβλέπεται επίσης μια νέα υπηρεσία για τη διαχείριση του πάρκου με αρμοδιότητα να θεσπίσει κανονισμό λειτουργίας του πάρκου και κώδικα ορθής συμπεριφοράς των επισκεπτών καθώς και να ορίσει ποιες εκδηλώσεις είναι συμβατές με τον χώρο. Και για

να αποφύγουμε τον κόπο να αναρωτηθούμε ποιες μπορεί να είναι αυτές, υποδεικνύονται ως ασύμβατες η βιολογική λαϊκή και το Pride.

Τέλος, απορίας άξιο είναι πώς θα στελεχωθεί η παραπάνω υπηρεσία δεδομένου ότι άλλες υπηρεσίες του δήμου με πιο ουσιαστικό αντικείμενο, πχ. η υπηρεσία πρασίνου, είναι υποστελεχωμένες με την αιτιολογία ότι λόγω μνημονίων δεν επιτρέπονται προσλήψεις.

Η αξιολόγηση, λοιπόν, της διαβούλευσης της παραπάνω μελέτης θα γίνει από μια επιστημονική επιτροπή φορέων με την οποία συναντηθήκαμε από κοντά με αφορμή την επίσκεψη της στο πάρκο για αυτοψία. Εκεί μας επιβεβαίωσαν αυτό που ισχυριζόμασταν εξαρχής: **ότι είναι αναρμόδιοι να αξιολογήσουν όσα αναφέρονται στη μελέτη ανάπλασης.**

Ως τυπικοί τεχνοκράτες, διαχωρισμένοι από την κοινωνία, ήταν βιαστικοί να διεκπεραιώσουν την άνευ ουσίας εργασία που τους ανατέθηκε, αδιαφορώντας για τις κοινωνικές της συνέπειες.

Επιπλέον, αν και συμμετέχουν στη δημόσια διοίκηση ή εκπροσωπούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, φάνηκε να δυσανασχετούν με την παρουσία και την ενασχόλησή της κοινωνίας με ζητήματα που θεωρούν αποκλειστική αρμοδιότητά τους.

Στην αντιπαράθεση που ακολούθησε φάνηκε να μην έχουν μελετήσει επαρκώς αυτά για τα οποία κλήθηκαν να γνωμοδοτήσουν.

Και το κυριότερο: αν και παρουσιάζονται ως άριστοι γνώστες της θεωρίας, φάνηκε να αγνοούν ακόμη και ζητήματα που άπτονται στον τομέα εξειδίκευσής τους.

Παρ’όλα αυτά, ήταν πρόθυμοι να συνυπογράψουν τα σχέδια για το Πάρκο και να προσφέρουν με αυτό τον τρόπο την εκδούλευση τους στον Δήμο.

Τα τοπικά μέσα επέκριναν τις Φυλές του πάρκου επειδή απείχαν από την παραπάνω διαδικασία. Η συμμετοχή τους ωστόσο σε μια

συζήτηση που δεν διεξάγεται επί ίσοις όροις και δεν υπάρχει δυνατότητα συναπόφασης τίποτε ουσιαστικό δεν θα προσέφερε, πέρα από την ευκαιρία στον δήμο να παρουσιάζει εντέλει το έργο ως προϊόν διαλόγου και συναίνεσης.

Αυτό που δυσκολεύονται να συλλάβουν όσοι έχουν εμμονή με την πλειοψηφία – που ούτε καν πλειοψηφία δεν είναι πέρα από κάτι περιπτώσεις απολυταρχικών καθεστώτων – είναι ότι οι Φυλές δεν μπορούν να αντιπροσωπεύσουν και να συζητούν ερήμην όλων των υπόλοιπων ενδιαφερόμενων ακόμη και των μικρών μειοψηφιών. Αντίθετα, η άποψη του δήμου για την ίση μεταχείριση της μειοψηφίας αποσαφηνίστηκε, με άλλη αφορμή, όταν υποσχέθηκε ότι με "συμμετοχικό" τρόπο θα χαράξει ειδικές διαδρομές για ΑμεΑ στην πόλη.

Τέλος, για να επανέλθω, οι Φυλές κατηγορήθηκαν από τον εγχώριο τύπο ότι παραμένουν ανυποχώρητες στις θέσεις τους παρά τις διαβεβαιώσεις του δήμου ότι δεν θα εφαρμοστούν τα κακώς κείμενα των μελετών.

Ωστόσο, οι επικριτές παραβλέπουν ότι στις μελέτες, που παρεμπιπτόντως συντάχθηκαν από τις υπηρεσίες του δήμου, κατά παραγγελία του, δεν υπάρχουν απλά κάποια προβληματικά σημεία αλλά είναι σαθρή η ίδια η αιτιολόγηση και φιλοσοφία τους.

Επιπλέον, ο δήμος δεν προχωράει στην τροποποίηση της μελέτης του έργου ώστε να περιλάβει έστω αυτά που προφορικά υπόσχεται, γιατί απλά δε μπορεί: η χρηματοδότηση για το έργο έχει εξασφαλιστεί μέσω ΕΣΠΑ και ως εκ τούτου η εγκεκριμένη μελέτη είναι δεσμευτική και δεν επιδέχεται πολλές αλλαγές. Ωστόσο οι συμβάσεις ανάληψης του έργου αποτελούν και νομικά έγγραφα με αποτέλεσμα ο εργολάβος που θα κληθεί να τις υλοποιήσει αν παρεκκλίνει από αυτά που περιγράφονται, ώστε να συμφωνούν με αυτά που υπόσχεται ο δήμος, μπορεί να έχει ποινικές κυρώσεις.

Οι Φυλές του πάρκου, ενάντια σε αυτά τα σχέδια, αποφάσισαν ότι πρέπει να υπάρχει συνεχής παρουσία στο πάρκο ώστε να μην ερημώσει μιας και έληξε η μίσθωση του καφενείου και δεν

ανανεώθηκε λόγω της επικείμενης ανάπλασης. Έτσι, στις εβδομαδιαίες συνελεύσεις που γίνονται εδώ και 4 μήνες έχουν σχεδιαστεί και υλοποιηθεί διάφορων ειδών δράσεις όπως: αυτόνομες λαϊκές του ΟΣΗ[10], επαναλειτουργία του καφενείου, γνωριμία με τα δέντρα του πάρκου, ενημέρωση από αντίστοιχους αγώνες υπεράσπισης ελεύθερων χώρων στην Ελλάδα, παιχνίδια για παιδιά, καραγκιόζης για μικρούς και μεγάλους κα.

Επιπλέον, έγιναν παρεμβάσεις – διαμαρτυρίες στο δημοτικό συμβούλιο, διοργάνωση ενημερωτικής ημερίδας με εισηγήσεις της επιστημονικής και της νομικής ομάδας των Φυλών καθώς και ανθρώπων που παρεμβαίνουν δημόσια για τα ζητήματα της πόλης όπως η Λιάνα Σταρίδα, ο Γιάννης Ζαϊμάκης και ο Γιώργος Νικολακάκης[11]. Επιπλέον έγινε μια μαζικότατη πορεία[12] στο κέντρο της πόλης που κατέληξε σε γιορτή αντίστασης στο πάρκο με ζωντανή μουσική και συλλογική κουζίνα. Επίσης πραγματοποιήθηκε μια πολύ επιτυχημένη συναυλία[13]την οποία στήριξαν με την παρουσία τους οι σημαντικότεροι εκπρόσωποι της τοπικής μουσικής σκηνής.

Τέλος, από την συνέλευση των Φυλών δημιουργήθηκαν κάποιες επιμέρους ομάδες που ανέλαβαν αυτόνομη δράση όπως η ομάδα υπεράσπισης και η ομάδα καταγραφής του αστικού πρασίνου καθώς και το συμμετοχικό εργαστήρι για το δημόσιο χώρο[14] το οποίο έχει διοργανώσει δυο ενημερωτικές ημερίδες για τα εργαστήρια συμμετοχικού σχεδιασμού που ετοιμάζει στο πάρκο τον Μάιο.

θα κλείσω, λίγο αιρετικά, με το πιο δημοφιλές (και ίσως το μόνο) επιχείρημα υπέρ της ανάπλασης που είναι ότι είναι κρίμα να χαθεί η χρηματοδότηση που έχει εξασφαλιστεί. Σε αυτό δεν έχω να αντιτάξω πολλά, πέρα από το ότι δεν υπάρχει αντίστοιχη έγνοια για τα δέντρα που θα χαθούν και αν αυτό δεν αρκεί για να σας πείσω θα συμπληρώσω ότι και ο Μίδας ό,τι έπιανε το έκανε χρυσό αλλά και άψυχο επίσης.

_____

Σημειώσεις:

[1] Το πράσινο στο Ηράκλειο από τα τέλη του 19ου αιώνα μέχρι σήμερα

[2] Εν οίκω

[3] Ηράκλειο: Το πάρκο Γεωργιάδη στα δέκα καλύτερα ελληνικά πάρκα

[4] Το πάρκο σαν δημόσια αυλή

[5] Ο Δήμος Ηρακλείου απαντά για τα κομμένα δέντρα στο κέντρο

[6] Ηράκλειο: Υπηρεσίας Πρασίνου | Να γιατί κόπηκαν τα δέντρα στην οδό Ίδης

[7] «θύματα» του…μπετόν και των τραπεζοκαθισμάτων Αζίλακες στην πλατεία Κορνάρου

[8] «Τσεκούρι» στα δέντρα της Δικαιοσύνης – Μισόλογα για την Ίδης

[9] Απαντήσεις στα Ερωτημάτα των Φυλωύ του Παρκου σχετικα΄με το προτεινομένο εργο στο Παρκο Γεωργιαδη

[10] Ολοκληρωμένος Συνεταιρισμός Ηρακλείου

[11] Ενημερωτική εκδήλωση για το Πάρκο Γεωργιάδη

[12] Πορεία για το Πάρκο Γεωργιάδη

[13] Συναυλία υπεράσπισης του Πάρκου Γεωργιάδη

[14] Συμμετοχικό εργαστήρι για το δημόσιο χώρο

Μεσοχώρα-Αχελώος SOS: Κάμπινγκ 20-22/07

Δίκτυο «Μεσοχώρα-Αχελώος SOS»

Τα έργα στον άνω ρου του Αχελώου -δηλαδή στο μοναδικό ανέγγιχτο κομμάτι του-, συμπεριλαμβανομένης της εκτροπής, συνιστούν έναν από τους πιο κραυγαλέους μεταπολεμικούς σχεδιασμούς του ελληνικού κράτους και της ΔΕΗ. Για πάνω από τρεις δεκαετίες, οι αγώνες ενός δυναμικού κινήματος αντίστασης, η πλατιά δημοσιοποίηση του ζητήματος και μια σειρά θετικών αποφάσεων του ΣτΕ απέτρεψαν την ολοκλήρωση και τη λειτουργία τους.

Η σημερινή κυβέρνηση, συνεχίζοντας -ουσιαστικά- την πολιτική των προηγούμενων, ξανάνοιξε τον «ασκό του Αιόλου»,

υπογράφοντας την περιβαλλοντική αδειοδότηση του φράγματος και του υδροηλεκτρικού (ΥΗΕ) της Μεσοχώρας και αφήνοντας ανοιχτή την πόρτα για το αντίστοιχο έργο στη Συκιά και τη σήραγγα εκτροπής. Μετά από αυτό, τα έργα μπορεί να ξεκινήσουν οποιαδήποτε στιγμή.

> *Η περίσταση είναι ιδιαίτερα κρίσιμη και το ενδεχόμενο αυτό πρέπει να αποτραπεί με κάθε μέσο.*

Στο πλαίσιο αυτού του πολύμορφου αγώνα, το Δίκτυο «Μεσοχώρα-Αχελώος SOS» παίρνει την πρωτοβουλία της οργάνωσης ενός camping, στη Μεσοχώρα Τρικάλων, στις όχθες του Αχελώου, στο διάστημα 20-22 Ιούλη 2018. Η πρωτοβουλία αυτή, εκτός από την αυτονόητη οργάνωση των δράσεων ενάντια στα έργα στον άνω ρου του Αχελώου, αποσκοπεί και σε μια ουσιαστική ώσμωση και συντονισμό των αγώνων για τα ζητήματα της προστασίας του περιβάλλοντος και της διαχείρισης του νερού και της ενέργειας, σε μια περίοδο που εκδηλώνεται μια ενεργειακή «φρενίτιδα», με προμετωπίδα τα εκτεταμένα έργα έρευνας και εξόρυξης υδρογονανθράκων.

Για τον λόγο αυτόν, δεν θέλουμε το camping να αποτελέσει αποκλειστική υπόθεση του Δικτύου. Θέλουμε τις ιδέες και τη συμμετοχή -στην οργάνωση και στην υλοποίησή του- και άλλων συλλογικοτήτων και πολιτών, ιδιαίτερα αυτών που έχουν στα ενδιαφέροντά τους τα παραπάνω ζητήματα. Σαν πρώτο βήμα, σ’ αυτήν την κατεύθυνση, οργανώνουμε μια συνάντηση ενημέρωσης και ανταλλαγής απόψεων με τις συλλογικότητες της Αττικής, την Τρίτη 24/4/2018, στις 19:30, στα γραφεία του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων, Βρυσακίου 15 – Μοναστηράκι (πολύ κοντά στο σταθμό του μετρό).

Ακολουθεί το κάλεσμα του Δικτύου «Μεσοχώρα – Αχελώος SOS» στο camping:

ΤΕΛΟΣ ΣΤΑ ΕΡΓΑ ΣΤΟΝ ΑΝΩ ΡΟΥ ΤΟΥ ΑΧΕΛΩΟΥ | CAMPING, 20-22.7.2018, ΣΤΙΣ ΟΧΘΕΣ ΤΟΥ ΑΧΕΛΩΟΥ ΣΤΗ ΜΕΣΟΧΩΡΑ

Η μεταπολεμική-μετεμφυλιακή «ανασυγκρότηση» και ανάπτυξη του ελληνικού κράτους συνδέθηκε άρρηκτα με ένα πλήθος αντιπεριβαλλοντικών επιλογών, που διατάραξαν ανεπανόρθωτα την αρμονική σχέση ανθρώπου-φύσης. Σε πάρα πολλές περιπτώσεις, αυτό έγινε με τη συναίνεση ή την ανοχή της ίδιας της κοινωνίας. Χρειάστηκε να περάσουν πολλά χρόνια για να συνειδητοποιηθεί το μέγεθος των ανεπανόρθωτων βλαβών που συντελέστηκαν.

Υπήρξαν, όμως, σχέδια και έργα που συνάντησαν ισχυρές αντιστάσεις, με αποτέλεσμα να μην καταφέρουν να υλοποιηθούν, για πολλές δεκαετίες. Ανάμεσά τους, πιο εμβληματικοί ήταν οι αγώνες κατά της εξόρυξης χρυσού στη Χαλκιδική και κατά των έργων στον άνω ρου του Αχελώου, με τα τελευταία να έχουν συνδεθεί με την υπερφίαλη ιδέα της εκτροπής προς το θεσσαλικό κάμπο. Και οι δύο περιπτώσεις κουβαλούν μια πολύχρονη ιστορία «ωρίμανσης» της αρχικής ιδέας, με την υλοποίησή της να αρχίζει να παίρνει «σάρκα και οστά» τη δεκαετία του ’80.

Ένα βήμα πριν η κατάσταση γίνει ανεπίστρεπτη

Οι πολύχρονοι και επίμονοι αγώνες που δόθηκαν, από τότε ως σήμερα, ήταν αρκετοί για να παρεμποδίσουν την ολοκλήρωση των έργων, όχι όμως και για να οδηγήσουν στην οριστική ακύρωσή τους. Με αποτέλεσμα, εξαιτίας μιας σειράς οικονομικών και πολιτικών συγκυριών, σε συνδυασμό με υπαρκτές αδυναμίες του κινήματος, να βρισκόμαστε σήμερα σε ένα κομβικό σημείο, που μπορεί να σημάνει μια ανεπίστρεπτη εξέλιξη.

Μιλώντας, ειδικότερα, για τον Αχελώο, η τυπική προϋπόθεση για μια τέτοια εξέλιξη έχει, ήδη, συντελεστεί, με την περιβαλλοντική αδειοδότηση του φράγματος και του υδροηλεκτρικού έργου (ΥΗΕ) στη Μεσοχώρα, τον περασμένο Αύγουστο. Σ’ αυτήν πρέπει να προσθέσουμε την πρόθεση της κυβέρνησης να κάνει τα ίδια με το αντίστοιχο έργο (φράγμα και ΥΗΕ) στη Συκιά και την απροθυμία της να σφραγίσει τη σήραγγα εκτροπής. Με αυτά τα δεδομένα, πόση αξία μπορεί να έχει η λεκτική αναδίπλωση της κυβέρνησης στο θέμα της εκτροπής, όταν

τα τρία βασικά έργα του αρχικού σχεδίου της εκτροπής μπαίνουν σε τροχιά ολοκλήρωσης; Ή, μήπως, δεν είναι αυτά τα έργα με τις μεγαλύτερες και πιο βλαπτικές επεμβάσεις, ακόμη και χωρίς εκτροπή νερών;

Μια ακόμη «θυσία» στην ανάπτυξη

Είναι συνηθισμένη πρακτική, έργα με τέτοια χαρακτηριστικά, να επενδύονται με στόχους «εθνικούς» ή υπερτοπικούς. Στην περίπτωση του Αχελώου, οι μεγάλες ιδέες ήταν η «σωτηρία» του θεσσαλικού κάμπου, η διατροφική επάρκεια και η ενεργειακή επάρκεια της χώρας, μέσω της εκτροπής και των νέων ΥΗΕ. Στην πράξη, αυτό που υπηρετήθηκε ήταν η άναρχη, εντατική εκμετάλλευση των νερών των ποταμών από την κρατική ΔΕΗ -που μετέτρεψε τον Αχελώο από ζωντανό οικοσύστημα σε άθροισμα διαδοχικών, τεχνητών λιμνών- και ένα μοντέλο αγροτικής παραγωγής, προσανατολισμένο σε μια κοντόφθαλμη επιδοματική πολιτική.

Στις σημερινές συνθήκες, μπορεί η ιδέα της φαραωνικής εκτροπής του Αχελώου -χωρίς να έχει φύγει από το τραπέζι- να αδυνάτισε, όμως η ενεργειακή πτυχή της υπόθεσης έχει επανέλθει με πολύ πιο επιθετικό τρόπο, απ’ ότι στο παρελθόν. Ένας ενεργειακός «πυρετός» χαρακτηρίζει την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δέσμια της οποίας είναι και η -κατ’ όνομα- εθνική ενεργειακή πολιτική. Οι εκτεταμένες έρευνες για την εξόρυξη υδρογονανθράκων είναι η πιο πρόσφατη και πιο ακραία εκδήλωσή της. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον, η προσθήκη μιας ακόμη Υ/Η μονάδας -αυτής στη Μεσοχώρα- στο ενεργειακό χαρτοφυλάκιο της ΔΕΗ παρουσιάζεται σαν κάτι το, αυτονόητα, θετικό. Το περιβάλλον γίνεται ακόμη δυσμενέστερο με τις ραγδαίες αλλαγές στις πολιτικές διαχείρισης των νερών. Η τυπική βελτίωση, που συνιστά η σύνταξη σχεδίων διαχείρισης, δεν μπορεί να αποκρύψει το ουσιαστικό περιεχόμενό τους, από το οποίο τείνει να εκλείψει η έννοια του «κοινού αγαθού» για το νερό και η μετατροπή του σε εμπορεύσιμο προϊόν, του οποίου η διαχείριση οφείλει να ακολουθεί τους κανόνες της αγοράς.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα με αυτές τις πολιτικές δεν είναι η εκμηδένιση κάθε δυνατότητας χάραξης μιας αυτόνομης πολιτικής και η ουσιαστική ακύρωση κοινωνικών εγχειρημάτων μικρής κλίμακας, στη βάση της αυτοδιάθεσης και της αυτοδιαχείρισης. Η πιο εφιαλτική συνέπεια είναι ότι ολόκληρη η κοινωνία γίνεται έρμαιο μιας αντίληψης εχθρικής στο περιβάλλον, που διαταράσσει τη σχέση ανθρώπου – φύσης. Η αντίληψη αυτή έχει πολιτογραφηθεί με το όνομα «ανάπτυξη» και δε γίνεται περισσότερο ελκυστική αν συνοδεύεται από επίθετα, όπως «πράσινη», «βιώσιμη», «αειφόρος» κ.λπ..

Η καταστροφή δεν εξωραΐζεται με κούφια λόγια

Ας μην πάμε μακριά. Με τη λέξη «πράσινο» στολίζεται το ΥΗΕ της Μεσοχώρας κι ας βαρύνεται με τον κατακλυσμό του μεγαλύτερου μέρους της Μεσοχώρας, με μια ακόμη διακοπή της ελεύθερης ροής του Αχελώου, με την καταστροφή σημαντικού μέρους του αποθέματος της χλωρίδας και της πανίδας, με τη διατάραξη του οικοσυστήματος και την αλλαγή του μικροκλίματος της περιοχής, με την ενεργοποίηση σεισμικής δραστηριότητας κ.ά.. «Πράσινα» και τα άλλα φράγματα της ΔΕΗ στη λεκάνη του Αχελώου (στα Κρεμαστά, στο Καστράκι, στο Στράτο και στον Ταυρωπό). «Πράσινα» και τα έργα της ΤΕΡΝΑ και της ΜΗΧΑΝΙΚΗΣ στο κύριο σώμα και στους παραποτάμους του Αχελώου. Άραγε, «πράσινη» ήταν και η πρόσφατη πλημύρα τεράστιων αγροτικών εκτάσεων στην Αιτωλοακαρνανία, μετά από υπερχείλιση των φραγμάτων της ΔΕΗ;

Οι υπερασπιστές των έργων στον άνω ρου του Αχελώου, δύσκολα θα καταφέρουν να διεμβολίσουν, με τέτοια όπλα στη φαρέτρα τους, το κίνημα της εναντίωσης σε αυτά και να δελεάσουν με ψεύτικές υποσχέσεις τον αγώνα των Μεσοχωριτών, εκμεταλλευόμενοι την ψυχολογική κόπωση τόσων χρόνων και το γεγονός ότι οι πρωταγωνιστές των πρώτων αντιδράσεων φεύγουν σιγά – σιγά από τη ζωή. Ο αγώνας αυτός έχει βαθιές ρίζες στην τοπική κοινωνία, στο ευρύτερο περιβαλλοντικό κίνημα και στο πολιτικό κίνημα αμφισβήτησης της ανάπτυξης, κάτι που θα φανεί και στο αμέσως προσεχές διάστημα. Στο πλαίσιο αυτού του αγώνα και σε μια κρίσιμη στιγμή για την έκβασή του, το Δίκτυο «Μεσοχώρα –

Αχελώος SOS» οργανώνει:

**Camping, στη Μεσοχώρα, στις όχθες του Αχελώου,
στο διάστημα Π/Σ/Κ 20-22 Ιουλίου 2018**

· Συναντιόμαστε και συζητάμε με τα κινήματα για τη διαχείριση του νερού και της ενέργειας.
· Συντονίζουμε τις δράσεις μας ενάντια στα έργα στον άνω ρου του Αχελώου.

(τηλέφωνα επικοινωνίας: 6957821766 – 6942200292)
mesochora-acheloos-sos.blogspot.gr

Η Ελευθερία των Σπόρων και το Μέλλον της Γεωργίας

Vandana Shiva

Η Vandana Shiva είναι μία διεθνούς φήμης Ινδή ακαδημαϊκός, περιβαλλοντική ακτιβίστρια και συγγραφέας περισσότερων από 20 βιβλίων. Έχει αναμειχθεί σε κινήματα βάσης ενάντια στη γενετική μηχανική σε όλο τον κόσμο και έχει ηγηθεί με επιτυχία πολλών αγώνων ενάντια σε πολυεθνικές εταιρείες και υπερεθνικούς θεσμούς που επιζητούν να μονοπωλήσουν και να ιδιωτικοποιήσουν τους παραδοσιακούς σπόρους των ιθαγενών, την παραδοσιακή γνώση και τους φυσικούς πόρους.

Ο συντάκτης του ROARmag, Joris Leverink, μίλησε με τη Vandana Shiva για τον ρόλο που παίζει η βιομηχανική γεωργία στην κλιματική αλλαγή, τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι αγρότες στον Παγκόσμιο Νότο και το πώς θα μπορούσαμε να αποφύγουμε την επερχόμενη περιβαλλοντική καταστροφή που θέτει σε κίνδυνο την ίδια μας την ύπαρξη στον πλανήτη.

Έχεις αντισταθεί ενεργά εδώ και πολλά χρόνια, τόσο με τα γραπτά όσο και με τη δράση σου, στην παγκόσμια μεταστροφή της γεωργίας από ένα αγρο-οικολογικό παράδειγμα σε ένα βιομηχανικό. Στο τελευταίο σου βιβλίο, Ποιος αλήθεια τρέφει τον κόσμο; (Zed Books, 2016), επισημαίνεις επίσης πως το βιομηχανικό παράδειγμα γεωργίας προκαλεί την κλιματική αλλαγή. Πώς θα μπορούσαμε να κατανοήσουμε τη διαφορά ανάμεσα στα δύο παραδείγματα και ποιος ο ρόλος του δεύτερου στη διαφαινόμενη κλιματική αλλαγή;

Vandana Shiva: Υπάρχουν 2 διακριτά γεωργικά παραδείγματα. Το πρώτο είναι η βιομηχανική γεωργία που έχει σχεδιαστεί και αναπτυχθεί από το *δηλητηριώδες καρτέλ* της χημικής βιομηχανίας και των εργοστασίων που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και η οποία είχε τον έλεγχο της παραγωγής των χημικών ουσιών που χρησιμοποιούνταν στα εκρηκτικά και στη μαζική εξόντωση των ανθρώπων. Μετά τον πόλεμο, επαναπροσδιόρισαν τη χρήση των ίδιων αυτών χημικών ουσιών ως γεωργοχημικά -λιπάσματα και φυτοφάρμακα- πείθοντάς μας πως δεν μπορούμε να έχουμε φαγητό χωρίς αυτά τα δηλητήρια. Το δεύτερο παράδειγμα είναι το αγρο-οικολογικό σύστημα που έχει αναπτυχθεί για πάνω από 10.000 χρόνια και δουλεύει σε συνεργασία με τη φύση και σε αρμονία με τις οικολογικές αρχές.

Υπάρχουν 2 μελλοντικά εναλλακτικά σενάρια για την τροφή και τη γεωργία ως συμπεράσματα του κάθε παραδείγματος. Το ένα οδηγεί σε αδιέξοδο: ένας πλανήτης δηλητηριασμένος, χωρίς ζωή, ως αποτέλεσμα των χημικών μονοκαλλιεργειών με αγρότες να αυτοκτονούν για να ξεφύγουν από τη δυστυχία στην οποία τους έχουν βυθίσει τα χρέη, παιδιά να πεινάνε εξαιτίας της έλλειψης φαγητού και ανθρώπους να υποφέρουν από χρόνιες ασθένειες που διαδίδονται από προϊόντα χωρίς διατροφική αξία που πωλούνται σαν φαγητό, την ίδια στιγμή που η κλιματική πανωλεθρία θα εξολοθρεύει την ανθρώπινη ζωή στον πλανήτη. Το δεύτερο σενάριο οδηγεί στην αναζωογόνηση του πλανήτη διαμέσου της αποκατάστασης της βιοποικιλότητας, του εδάφους, του νερού και των μικρών αγροτικών μονάδων που θα παράγουν ποικίλο, υγιές,

φρέσκο και οικολογικό φαγητό για όλους.

> *Η παγκοσμιοποιημένη βιομηχανική γεωργία αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες αιτίες της κλιματικής αλλαγής.*

Κάποιοι εκτιμούν πως τουλάχιστον το 25% των παγκόσμιων εκπομπών σχετίζεται με τη βιομηχανική παραγωγή τροφίμων: διοξείδιο του άνθρακα (CO_2) από τη χρήση ορυκτών καυσίμων, οξείδιο του αζώτου (N_2O) από τη χρήση χημικών λιπασμάτων και μεθάνιο (CH_4) από την εργοστασιακή κτηνοτροφία.

Σύμφωνα με τη Διακυβερνητική Επιτροπή για την Αλλαγή του Κλίματος (IPCC), η συγκέντρωση CO_2 στην ατμόσφαιρα έχει αυξηθεί από την προ-βιομηχανική συγκέντρωση που ήταν περί των 280 κομματιών στο εκατομμύριο, σε 403,3 κομμάτια στο εκατομμύριο το 2016, ως αποτέλεσμα των ανθρώπινων ενεργειών. Όταν το επίπεδο του CO_2 βρισκόταν στο ίδιο υψηλό επίπεδο πριν 3,5 εκατομμύρια χρόνια, η παγκόσμια θερμοκρασία ήταν 2-3 βαθμούς υψηλότερη και το επίπεδο της θάλασσας ήταν 10-20 μέτρα πιο ψηλά. Η παγκόσμια συγκέντρωση μεθανίου στην ατμόσφαιρα έχει αυξηθεί από τη προ-βιομηχανική τιμή των 715 κομματιών στο δισεκατομμύριο, στα 1.774 κομμάτια το δισεκατομμύριο το 2005. Η παγκόσμια συγκέντρωση N_2O – σε τεράστιο βαθμό εξαιτίας της χρήσης λιπασμάτων στη γεωργία – έχει αυξηθεί από περίπου 270 σε 319 κομμάτια το δισεκατομμύριο το 2005.

Η εξόρυξη ορυκτών καυσίμων (νεκρός άνθρακας) από τη γη, η καύση τους και η απελευθέρωση μη ελεγχόμενων εκπομπών αερίων στην ατμόσφαιρα οδηγεί στη **διάρρηξη του κύκλου του άνθρακα** και στην αποσταθεροποίηση των κλιματικών συστημάτων. Προκειμένου να καταφέρουμε να δεσμεύσουμε περισσότερο ζωντανό άνθρακα από την ατμόσφαιρα θα πρέπει να ενδυναμώσουμε τις φάρμες και τα δάση μας με βιολογικό τρόπο – τόσο όσον αφορά τη βιοποικιλότητα, όσο και τη βιομάζα. Όσο μεγαλύτερη βιοποικιλότητα και περισσότερη βιομάζα υπάρχει διαθέσιμη, τόσο περισσότερο τα φυτά θα δεσμεύουν άνθρακα και άζωτο, μειώνοντας

έτσι τις εκπομπές και τα αποθέματα ρυπογόνων ουσιών στον αέρα. Ο άνθρακας επιστρέφει στο έδαφος μέσω των φυτών. Γι' αυτόν τον λόγο η σχέση μεταξύ βιοποικιλότητας, βιολογικής γεωργίας και κλιματικής αλλαγής είναι αλληλένδετη.

Έχεις πει πως "το μέλλον βρίσκεται στο έδαφος". Τι εννοείς με αυτό; Ποια κατά τη γνώμη σου είναι τα κυριότερα μαθήματα που μπορούμε να αντλήσουμε από τις γνώσεις και τις πρακτικές των ιθαγενών στη γεωργία, όσον αφορά την αντιμετώπιση της σημερινής οικολογικής κρίσης;

VS: Είμαστε το έδαφος. Είμαστε η γη. Είμαστε φτιαγμένοι από τα ίδια πέντε βασικά συστατικά – γη, νερό, φωτιά, αέρας και αιθέρας – που ορίζουν το σύμπαν. Οτιδήποτε κάνουμε στο έδαφος, το κάνουμε στους εαυτούς μας. Και δεν αποτελεί σύμπτωση το ότι οι λέξεις μαυρόχωμα (humus) και άνθρωπος (human) έχουνε την ίδια ετυμολογική ρίζα. Όλες οι ιθαγενικές κουλτούρες αναγνωρίζουν πως είμαστε ένα με τη Γη και πως το να φροντίζουμε το έδαφος είναι ύψιστο καθήκον μας. Όπως λέει ένας αρχαίος *veda**[1]*:

> *«Σε αυτή τη χούφτα εδάφους βρίσκεται το μέλλον σας. Φροντίστε το για να σας φροντίσει. Καταστρέψτε το και θα σας καταστρέψει».*

Αυτή η οικολογική αλήθεια είναι ξεχασμένη στο κυρίαρχο παράδειγμα της βιομηχανικής γεωργίας, το οποίο λειτουργεί με την ψευδή υπόθεση πως είμαστε κάτι διαφορετικό και ανεξάρτητο από τη γη και ορίζει το έδαφος ως νεκρή ύλη. Αν το έδαφος είναι νεκρό καταρχήν, η ανθρώπινη δράση δεν μπορεί να καταστρέψει τη ζωή του, μπορεί απλά να το 'βελτιώσει' με χημικά λιπάσματα. Και εάν είμαστε εμείς οι άρχοντες και οι κατακτητές του εδάφους, τότε εμείς ορίζουμε τη μοίρα του εδάφους, το έδαφος δεν μπορεί να ορίσει τη δική μας μοίρα.

Η ιστορία, παρ'όλα αυτά, μαρτυρά το γεγονός πως οι κοινωνίες και οι πολιτισμοί είναι πολύ στενά συνδεδεμένοι με το πώς φερόμαστε στο έδαφος. Επιλέγουμε το πώς θα σχετιστούμε με το

έδαφος, μέσω του Νόμου της Επιστροφής ή μέσω του Νόμου της Εκμετάλλευσης και της Εξόρυξης. Ο Νόμος της Επιστροφής, του να επιστρέφεις ό,τι σου δίνεται, έχει διασφαλίσει το ότι οι κοινωνίες δημιουργούν και διατηρούν ένα γόνιμο έδαφος που θα μπορεί να υποστηρίξει πολιτισμούς για χιλιάδες χρόνια. Ο Νόμος της Εκμετάλλευσης, του να παίρνεις χωρίς να επιστρέφεις πίσω, έχει οδηγήσει στην κατάρρευση πολιτισμών. Οι σύγχρονες κοινωνίες, ανά τον κόσμο, βρίσκονται στο χείλος της κατάρρευσης καθώς τα εδάφη τους είναι διαβρωμένα, υποβαθμισμένα, δηλητηριασμένα, θαμμένα κάτω από τσιμέντο και αποστερημένα από τη ζωή τους.

Η βιομηχανική γεωργία, βασισμένη σε ένα μηχανιστικό παράδειγμα, και η χρήση ορυκτών καυσίμων έχουν δημιουργήσει άγνοια και τύφλωση σχετικά με τις ζωντανές διαδικασίες που μπορούν να δημιουργήσουν ένα ζωντανό έδαφος. Αντί να επικεντρωνόμαστε στη σχέση τροφής και εδάφους, μας έχουν γίνει εμμονή οι εξωτερικές προσμίξεις χημικών λιπασμάτων και η μηχανοποίηση, δημιουργώντας έτσι το κατάλληλο έδαφος για τις **μονοκαλλιέργειες** – η βιολογία και η ζωή έχουν αντικατασταθεί από τη χημεία. Εκθέτοντας το έδαφος σε χημικά στοιχεία, οι μονοκαλλιέργειες με τη σειρά τους το εκθέτουν στη διάβρωση από το νερό και τον αέρα. Από τη στιγμή που η οργανική ύλη δημιουργεί το έδαφος, συναθροίζεται και δρα σαν ενοποιητικό υλικό, αντίθετα τα εδάφη που έχουν εμποτιστεί με τεχνητά λιπάσματα έχουν εξαντληθεί από οργανική ύλη και είναι πολύ εύκολα διαβρώσιμα.

Εδάφη υποβαθμισμένα και νεκρά, εδάφη χωρίς οργανική ύλη και χωρίς μικροοργανισμούς, εδάφη που δεν έχουν πια την ικανότητα να συγκρατήσουν νερό, δημιουργούν λιμούς και διατροφικές κρίσεις – όχι διατροφική ασφάλεια.

Αυτό είναι ιδιαιτέρως αισθητό στον καιρό της κλιματικής αλλαγής. Η βιομηχανική γεωργία δεν είναι απλά υπεύθυνη για το 1/4 των εκπομπών των αερίων που ευθύνονται για το φαινόμενο του θερμοκηπίου, αλλά είναι και πολύ πιο ευάλωτη σε αυτό. Τα πλούσια σε οργανική ύλη εδάφη είναι πιο ανθεκτικά στην ξηρασία

και στα ακραία καιρικά φαινόμενα. Επίσης, η αύξηση της παραγωγής οργανικής ύλης μέσω εντατικών συστημάτων με πλούσια βιοποικιλότητα αποτελεί τον πιο αποτελεσματικό τρόπο για την απορρόφηση του διοξειδίου του άνθρακα από την ατμόσφαιρα μέσα στα φυτά και έπειτα μέσα στο έδαφος, μέσω του Νόμου της Επιστροφής.

> *Το έδαφος, όχι το πετρέλαιο, αποτελεί το μέλλον της ανθρωπότητας.*

Η βασισμένη στο πετρέλαιο, με έντονες εκπομπές και χρήση χημικών, βιομηχανική γεωργία εξαπολύει οικολογικές και κοινωνικές διαδικασίες που δολοφονούν το έδαφος και κατά συνέπεια θέτουν σε κίνδυνο το μέλλον μας.

Υπάρχει προφανώς η ανάγκη να πάρουμε πίσω την τεράστια δύναμη των κύριων γεωργικών και αγροχημικών εταιρειών, που με τη σειρά τους απολαμβάνουν σημαντική στήριξη από κάποια από τα πιο ισχυρά κράτη στον κόσμο. Ο αγώνας των μικρών αγροτών ενάντια στις πολυεθνικές εταιρείες, σαν τη Monsanto, θυμίζει την κλασική περίπτωση Δαβίδ εναντίον Γολιάθ. Πού βλέπεις να οδηγεί αυτός ο τόσο έντονα ασύμμετρος αγώνας; Από που αντλείς ελπίδα; Βλέπεις να αναδύονται ευκαιρίες για την κοινωνία ώστε να ανακτήσει τον έλεγχο της δικής της παραγωγής τροφής, δεδομένης της μαζικής αυτής συγκέντρωσης αγροτικού κεφαλαίου;

VS: Το δηλητηριώδες καρτέλ, το οποίο μέσω μίας σειράς συγχωνεύσεων έχει μειωθεί σε ένα καρτέλ 3 παραγωγών δηλητηρίων -των Monsanto Bayer, Dow DuPont και Sygenta ChemChina- κατασκεύασε τα χημικά που χρησιμοποιήθηκαν από τους Ναζί στα στρατόπεδα εξόντωσης. Μετά τον πόλεμο, τα ίδια αυτά χημικά, που κάποτε χρησιμοποιήθηκαν για να σκοτώνουν ανθρώπους, άλλαξαν τη χρήση τους ως παρασιτοκτόνα για χρήση στη βιομηχανική γεωργία. Τότε προσπάθησαν να αποκτήσουν τον έλεγχο των σπόρων μας μέσω της γενετικής μηχανικής και της πατεντοποίησης.

Υπάρχει όμως ένας τρόπος να διεκδικήσουμε πίσω τους σπόρους

μας: μέσω της ελεύθερης διαχείρισής τους, όπου ο έλεγχος των σπόρων ασκείται από τους αγρότες αντί από ένα σύστημα που τους αντιμετωπίζει ως εταιρική πνευματική ιδιοκτησία. Κάθε μέρος και κάθε πιάτο μπορεί να αποτελέσει την εστία μίας επανάστασης ενάντια στο δηλητηριώδες καρτέλ, το οποίο ευθύνεται για έναν ολόκληρο αιώνα οικοκτονίας και γενοκτονίας.

Είναι ώρα να σπείρουμε τους σπόρους της ειρήνης με τη γη και να διεκδικήσουμε πίσω τις ελευθερίες μας. Η Satyagraha, η «δύναμη της αλήθειας», ή η μη βίαιη κοινωνική ανυπακοή, όπως την εισήγαγε ο Mahatma Gandhi, είναι πιο σημαντική από ποτέ ακόμα και στη δική μας εποχή της «μετα-αλήθειας». Η Satyagraha ανέκαθεν είχε να κάνει με την αφύπνιση της συνείδησής μας, της εσωτερικής μας δύναμης, ώστε να αντισταθούμε στην εξωτερική, βάρβαρη δύναμη. Αποτελεί μία αυτοποιητική απάντηση σε ένα εξωτερικά επιβαλλόμενο σκληρό και άδικο σύστημα. Όπως ανέφερε ο Gandhi, «η Satyagraha είναι ένα ΟΧΙ, που πηγάζει από την ύψιστη συνείδησή μας».

Η Satyagraha του Ghadi για το αλάτι, η περίφημη «Πορεία του Αλατιού» που έλαβε χώρα το 1930[2], ενέπνευσε τη σύγχρονη «Satyagraha των Σπόρων» της Navdanya[3] και το κίνημα για την ελευθερία των σπόρων. Από το 1987, όταν πρωτοάκουσα εταιρίες να μιλάνε για την ιδιοκτησία σπόρων μέσω δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, η συνείδησή μου δεν το δέχτηκε. Δεσμεύτηκα εφ’ όρου ζωής να προσπαθώ για τη σωτηρία των σπόρων και να μην συνεργαστώ με το καθεστώς των πνευματικών δικαιωμάτων που ανάγει σε έγκλημα τη διατήρηση και ελεύθερη ανταλλαγή των σπόρων.

Η Bija Satyagraha ή η «Satyagraha των Σπόρων» είναι ένα κοινωνικό κίνημα για την αναγέννηση του Αληθινού Σπόρου, για την ικανότητα των αγροτών του να είναι καλλιεργητές και να εξελίσσονται από κοινού με την ικανότητα των σπόρων προς την ποικιλία, την ανθεκτικότητα και την ποιότητα. Είναι ένα κίνημα που προέρχεται από τους υψηλούς νόμους του να είσαι μέλος της κοινότητας της Γης, της ‘‘Vasudhaiva Kutumbkam’’, υψηλούς νόμους όπως το καθήκον του να προσφέρεις, να προστατεύεις, να

συντηρείς και να μοιράζεσαι. Ο όρκος της Bija Satyagraha που ενστερνίζονται οι αγρότες μας, αναφέρει τα ακόλουθα:

> *«Έχουμε λάβει αυτούς τους σπόρους από τη φύση και τους αρχαίους μας προγόνους. Αποτελεί καθήκον μας προς τις μελλοντικές γενιές το να τους παραδώσουμε με τον πλούτο της ποικιλίας και με την αξιοπρέπεια που τους παραλάβαμε. Γι' αυτό, δεν θα υπακούσουμε σε κανένα νόμο ούτε θα υιοθετήσουμε καμία τεχνολογία που βρίσκεται σε αντίθεση με τα υψηλά καθήκοντά μας προς τη γη και τις μελλοντικές γενιές. θα συνεχίσουμε να φυλάσσουμε και να μοιραζόμαστε τους σπόρους μας».*

Εδώ και πάνω από τέσσερις δεκαετίες έχω συμμετάσχει σε πολλές Satyagraha, και έχω εργαστεί για την πραγματική ελευθερία – την ελευθερία της φύσης και του κάθε μέλους της κοινωνίας. Η αφοσίωσή μου στις κοινές ελευθερίες μεγαλώνει όλο και περισσότερο μέσα μου με τον καιρό. Η πλανητική Satyagraha που χρειαζόμαστε σήμερα είναι ο καθένας μας να αποδράσει από τις φυλακές που έχουν δημιουργηθεί στο μυαλό του από το 1%, μέσω κατασκευών και ψευδαισθήσεων, και να απελευθερώσει την ευφυΐα του και τις υποβόσκουσες δυνάμεις του ώστε να ξεκινήσουμε την Αναγέννηση του Αληθινού, δηλαδή να ξανασκεφτούμε την αληθινή σχέση μας με τη Γη και με τους γύρω μας.

Το σημερινό κίνημα μη συνεργασίας (Non-cooperation movement) ξεκινά με την άρνησή μας στους μύθους και στα ψέμματα με τα οποία έχουμε γαλουχηθεί και με τη μη συνεργασία μας με τις βίαιες δομές κυριαρχίας που έχουν χτιστεί πάνω σε αυτούς τους μύθους, για να υποστηρίζουν τις δομές της εξόρυξης και της εκμετάλλευσης. Η απελευθέρωσή μας από το 1% απότελει τη Satyagraha των καιρών μας. Είναι μία Satyagraha με σκοπό να μείνουμε ζωντανοί και να γιορτάζουμε το αληθινό. Για να ζήσουμε ελεύθεροι σύμφωνα με τους υψηλούς νόμους της Γαίας, της ανθρωπότητάς μας και του Ντάρμα.

Συχνά αναφέρεσαι στη σχέση ανάμεσα στην πατεντοποίηση των

σπόρων – οι οποίοι μετατρέπονται σε εμπορεύματα που υπόκεινται σε δικαιώματα ατομικής ιδιοκτησίας – και στην υπερχρέωση των τοπικών αγροτών, που μόνο στην Ινδία έχει οδηγήσει στην αυτοκτονία περισσότερους από 300.000 ανθρώπους. Θα μπορούσες να μας πεις λίγα λόγια για την επίδραση που έχει η εισαγωγή της καπιταλιστικής ορθολογικότητας στην παραγωγή της τροφής στον Παγκόσμιο Νότο και ποιες είναι οι βασικές κοινωνικές επιπτώσεις της;

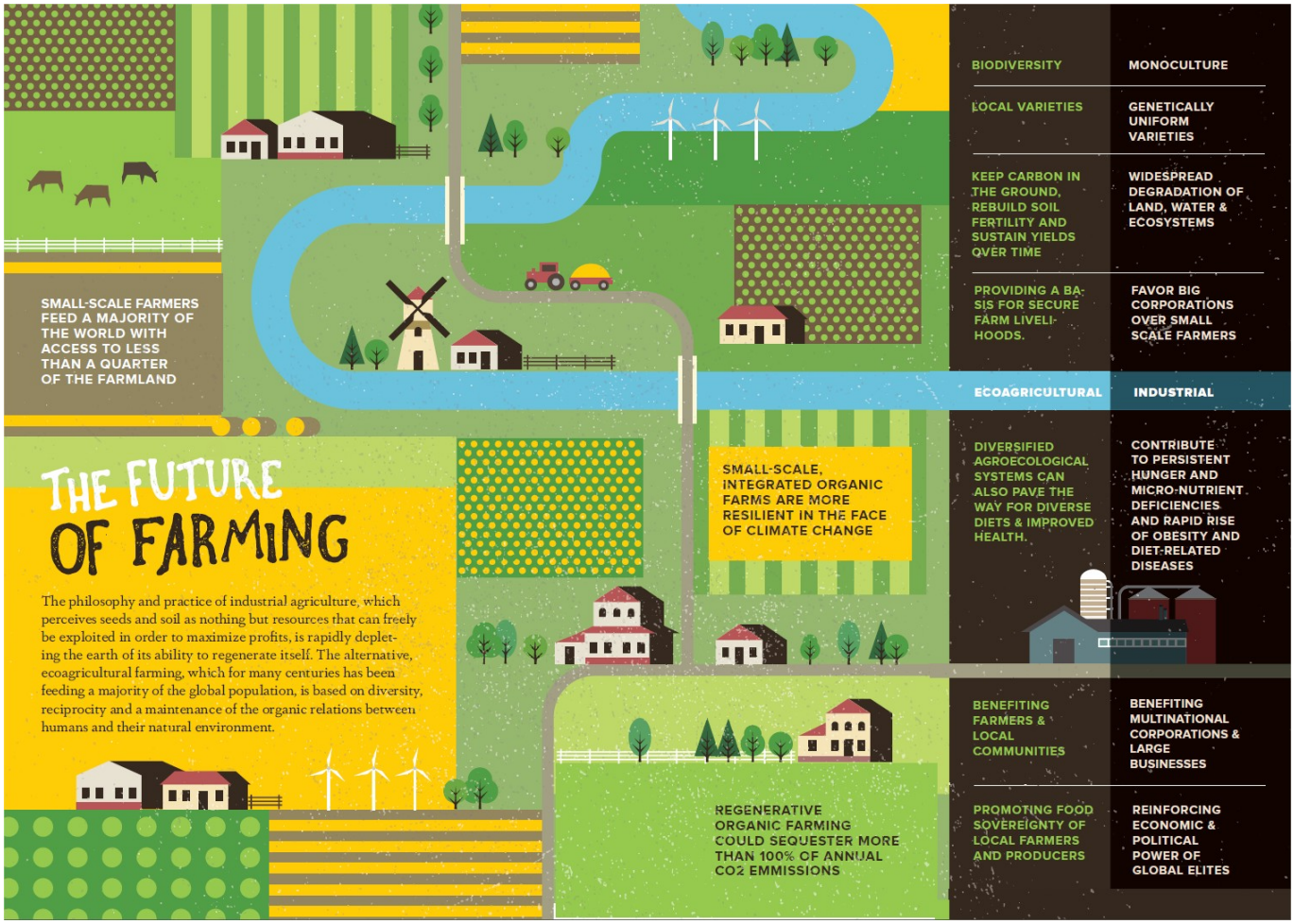
VS: Η Ινδία είναι μία χώρα πλούσια σε βιοποικιλότητα. Για περισσότερο από 10.000 χρόνια οι Ινδοί αγρότες χρησιμοποιούν την ευφυΐα και την ιθαγενική τους γνώση για να εξημερώσουν και να εξελίξουν χιλιάδες καλλιέργιες, ανάμεσα τους 200.000 ποικιλίες ρυζιού, 1.500 ποικιλίες σιταριού, 1.500 ποικιλίες μπανάνας και μάνγκο, εκατοντάδες είδη φακής και ελαιούχων σπόρων, αλλά και δημητριακών, λαχανικών και μπαχαρικών κάθε είδους.

Η εκπληκτική αυτή φυσική ευφυΐα και ποικιλία στην αναπαραγωγή σπόρων σταμάτησε βίαια όταν η Πράσινη Επανάσταση μας επιβλήθηκε τη δεκαετία του ‘60 από τις αγροχημικές εταιρείες και τα εργοστάσια, τα οποία στον απόηχο του Β’ Παγκοσμίου Πολέμου αναζητούσαν απεγνωσμένα νέες αγορές για συνθετικά λιπάσματα που κατασκευάζονταν στα εργοστάσια εκρηκτικών του πολέμου. Με έναν τρόπο παρόμοιο με αυτόν της διαδικασίας αποικιοποίησης του παρελθόντος, η ευφυΐα μας γύρω από την αναπαραγωγή σπόρων και τη γεωργία απορρίφθηκε, οι σπόροι μας ονομάστηκαν “πρωτόγονοι” και εκτοπιστήκαμε. Επιβλήθηκε, έτσι, μία μηχανική “νοημοσύνη” βιομηχανικής αναπαραγωγής και ομοιογένειας για εξαγωγές. Αντί να συνεχιστεί η εξέλιξη των παραδοσιακών ποικιλιών και των διαφορετικών ειδών, η γεωργία και η διατροφή μας περιορίστηκε σε ρύζι και κριθάρι.

Η εταιρείες αναπαράγουν σπόρους που ανταποκρίνονται στα χημικά τους. Τα χημικά χρειάζονται μονοκαλλιέργειες για να λειτουργήσουν ιδανικά και με το ελάχιστο δυνατό κόστος, οι οποίες με τη σειρά τους είναι ευάλωτες στις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής, για τις οποίες η βιομηχανική γεωργία

ευθύνεται σημαντικά.

Η γενετική μηχανική σπόρων ξεκίνησε από το δηλητηριώδες καρτέλ, αφού είδαν μία ευκαιρία για να συλλέγουν μισθώματα από αγρότες, επιβάλλοντας πατέντες για τη χρήση σπόρων μέσω των συμφωνιών ελεύθερου εμπορίου. Όπως ανέφερε και ένας αντιπρόσωπος της Monsanto, «Υπήρξαμε οι ασθενείς, οι διαγνώστες και οι γιατροί. Όλα σε ένα». Και το πρόβλημα που διέγνωσαν ήταν πως οι αγρότες σώζουν σπόρους.

Η περίπτωση της Monsanto και του γενετικά τροποποιημένου σπόρου βαμβακιού που ονομάζεται **Bt cotton** μας δίνει ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα:

Προκειμένου να εξαναγκάσουν τους αγρότες να χρησιμοποιούν τους σπόρους του Bt cotton, εγκατέστησαν ένα μονοπώλιο που εμπόδιζε την πρόσβαση των αγροτών σε εναλλακτικούς σπόρους βαμβακιού. Εώς τώρα, το 99% των σπόρων βαμβακιού που καλλιεργείται είναι

Bt cotton. Στο μεταξύ, η Monsanto έχει αυξήσει την τιμή των σπόρων περίπου κατά 80.000%, εξαναγκάζοντας τους αγρότες να καταχρεωθούν απλά και μόνο για να αγοράσουν το πιο βασικό στοιχείο που τους χρειάζεται για να καλλιεργήσουν τα χωράφια τους.

Το Bt cotton -που πωλείται στην Ινδία με το όνομα Bollgard- παρουσιάστηκε ως ένα προϊόν ανθεκτικό στα παράσιτα, μειώνοντας έτσι την ανάγκη για χρήση φυτοφαρμάκων. Καθώς όμως τα παράσιτα έγιναν ανθεκτικά στο Bt cotton με τον χρόνο, η χρήση φυτοφαρμάκων σε ορισμένες πολιτείες της Ινδίας αυξήθηκε ως και 13 φορές μετά την εισαγωγή της γενετικά τροποποιημένης καλλιέργειας. Ως αποτέλεσμα, εκατοντάδες αγρότες έχουν πεθάνει εξαιτίας των δηλητηριάσεων από φυτοφάρματα και πολλές χιλιάδες έχουν αυτοκτονήσει ως αποτέλεσμα της παγίδας του χρέους στη οποία πιάστηκαν.

> *Η διαχείριση των σπόρων από τους αγρότες βρίσκεται στην καρδιά των λύσεων ενάντια στην επιδημία αυτών των αυτοκτονιών.*

Μόνο όταν οι αγρότες αποκτήσουν πρόσβαση στους δικούς τους σπόρους θα απελευθερωθούν από το χρέος. Και μόνο μέσω της κυριαρχίας των σπόρων θα μπορέσει το εισόδημά τους να αυξηθεί. Οι αγρότες βιολογικού βαμβακιού κερδίζουν περισσότερο, αποφεύγοντας τους ακριβούς σπόρους και τα χημικά. Το βιολογικό βαμβάκι είναι το μέλλον.

Οι άνθρωποι που ζουν στον Παγκόσμιο Νότο – ειδικά αυτοί που οι ζωές τους εξαρτώνται απόλυτα από το φυσικό περιβάλλον γύρω τους – έχουν επηρεαστεί δυσανάλογα πολύ από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Ποιες άμεσες δράσεις θα πρέπει να γίνουν, κατά τη γνώμη σου, ώστε να ελαχιστοποιήσουμε την απειλή που υφίστανται από την κλιματική αλλαγή οι ευάλωτοι αυτοί πληθυσμοί, δεδομένου ότι οι κυβερνήσεις ορισμένων εκ των πιο πλούσιων χωρών του κόσμου δεν φαίνονται πολύ πρόθυμες να ξεφύγουν από το "business as usual";

VS: Είναι τραγικό το ότι αυτοί που έχουν συντελέσει λιγότερο στην εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου είναι αυτοί που τελικά υποφέρουν περισσότερο εξαιτίας του κλιματικού χάους – όπως οι κοινότητες στα Ιμαλάια που έχασαν τους υδάτινους πόρους τους καθώς έλιωσαν και εξαφανίστηκαν οι παγετώνες, οι χωρικοί στη λεκάνη του ποταμού Γάγγη[4], των οποίων οι σπορές έχουν αποτύχει λόγω ξηρασιών ή πλημμυρών, οι παραθαλάσσιες και νησιωτικές κοινότητες που αντιμετωπίζουν νέες απειλές από την άνοδο της στάθμης της θάλασσας και των εντονότερων κυκλώνων.

Η κλιματική αλλαγή, τα ακραία φυσικά φαινόμενα και οι κλιματικές καταστροφές μας υπενθυμίζουν όλο και πιο συχνά πως είμαστε κομμάτι της Γης, και όχι κάτι ξεχωριστό από αυτήν. Κάθε πράξη βίας που διαταράσσει τα οικολογικά συστήματα απειλεί επίσης και τη ζωή μας. Ως πολίτες της Γης, κάθε ένας από εμάς μπορεί να δράσει για να την προστατεύσει. Η βιομηχανική γεωργία αποτελεί έναν από τους βασικότερους υπαίτιους της κλιματικής αλλαγής. Η στροφή στη βιολογική γεωργία είναι μία επιτακτική ανάγκη για την υγεία μας αλλά και για την υγεία του πλανήτη, για την κλιματική δικαιοσύνη και τη δημοκρατία της Γης.

Γι’ αυτόν τον λόγο, στη Διάσκεψη του Παρισιού για την Κλιματική Αλλαγή (COP21) φυτέψαμε συλλογικά έναν κήπο και πήραμε έναν όρκο, να προστατεύσουμε τη Γη. Κάθε κήπος μπορεί να είναι μικρός, αλλά όταν εκατομμύρια άνθρωποι ενώσουν τα χέρια τους, θα αρχίσει να γίνεται η στροφή πέρα από τον ορυκτό άνθρακα, ο οποίος θα πρέπει να παραμένει θαμμένος, προς τον ζωντανό άνθρακα, τον οποίο πρέπει να καλλιεργούμε παντού ώστε να γιατρέψουμε τη Γη, να δημιουργήσουμε κλιματική ανθεκτικότητα και αναγέννηση.

Η ανθρωπότητα πέρασε προσφάτως ένα πολύ σημαντικό κατώφλι, κατά το οποίο περισσότεροι από τους μισούς κατοίκους της ζουν πλέον σε αστικά κέντρα. Αυτό φαίνεται να δημιουργεί μία σύγκρουση ανάμεσα στα περιβαλλοντικά οφέλη της μικρής κλίμακας οικολογικής γεωργίας και στην ανάγκη του να τραφεί ένας πληθυσμός δισεκατομμυρίων ανθρώπων που δεν μπορούν – και που

συχνά δεν θέλουν – να καλλιεργήσουν τη δική τους τροφή στο άμεσο περιβάλλον τους. Πώς θα μπορούσαμε να λύσουμε αυτό το παράδοξο;

VS: Η προστασία του πλανήτη και η ταυτόχρονη διασφάλιση της τροφής για όλους δεν αποτελούν 2 αντιθετικά πράγματα. Το βιομηχανικό σύστημα που καταστρέφει την υγεία του πλανήτη προκαλεί επίσης πείνα, υποσιτισμό και αρρώστιες.

> *Η βιομηχανική γεωργία έχει αποτύχει ξεκάθαρα ως διατροφικό σύστημα.*

Σε αντίθεση με τον μύθο που θεωρεί πως οι μικρές φάρμες θα πρέπει να εξαφανιστούν γιατί είναι μη παραγωγικές και πως θα πρέπει να αφήσουμε το μέλλον της τροφής μας στα χέρια του δηλητηριώδους καρτέλ, στα drones παρακολούθησης και στο λογισμικό κατασκοπείας, οι μικροί αγρότες παρέχουν το 70% της παγκόσμιας τροφής χρησιμοποιώντας μόλις το 30% των πόρων της γεωργίας. Η βιομηχανική γεωργία, αντιθέτως, χρησιμοποιεί το 70% των πόρων και ευθύνεται για το 1/4 των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, ενώ παράγει μόλις το 30% της τροφής.

Αυτή η εμπορευματοποιημένη γεωργία έχει προκαλέσει το 75% της καταστροφής των εδαφών, το 75% της καταστροφής των αποθεμάτων νερού καθώς και μόλυνση στα ποτάμια, στις λίμνες και στους ωκεανούς μας. Τέλος, όπως γράφω και στο βιβλίο μου *Ποιος αλήθεια τρέφει τον κόσμο;,* το 93% της ποικιλομορφίας των καλλιεργειών έχει οδηγηθεί στην εξαφάνιση λόγω της βιομηχανικής γεωργίας.

Με αυτόν τον ρυθμό, αν αυξηθεί το ποσοστό της βιομηχανικής γεωργίας και τροφής στη διατροφή μας στο 45%, θα έχουμε έναν νεκρό πλανήτη. Δεν υπάρχει ούτε ζωή ούτε φαγητό σε έναν νεκρό πλανήτη.

> *Γι' αυτόν τον λόγο, η αναζωογόνηση και αναγέννηση του πλανήτη μέσω οικολογικών διαδικασιών έχει γίνει μία επιτακτική ανάγκη επιβίωσης για τους ανθρώπους και όλα τα έμβια όντα. Ζωτικής*

σημασίας για αυτή τη μεταστροφή είναι η απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα και τον νεκρό άνθρακα, προς την κατεύθυνση ζωντανών διαδικασιών βασισμένων στην καλλιέργεια και την ανακύκλωση ζωντανού άνθρακα.

Η δουλειά της Navdanya εδώ και 30 χρόνια έχει δείξει πως μπορούμε να παράξουμε περισσότερο φαγητό και να παράσχουμε υψηλότερα εισοδήματα στους αγρότες χωρίς να καταστρέφουμε το περιβάλλον και να σκοτώνουμε τους χωρικούς μας. Η μελέτη μας, «Βιολογική γεωργία βασισμένη στη βιοποικιλότητα: Ένα νέο παράδειγμα για τη διατροφική ασφάλεια», έχει αποδείξει πως οι μικρές οργανικές φάρμες παράγουν περισσότερη τροφή και παρέχουν υψηλότερο εισόδημα στους αγρότες.

Επιπλέον, τα βιολογικά και τοπικά διατροφικά συστήματα που βασίζονται στη βιοποικιλότητα συνεισφέρουν τόσο στη μείωση, όσο και στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. Οι μικρές βιολογικές φάρμες, βασισμένες στη βιοποικιλότητα – ιδιαίτερα στον Τρίτο Κόσμο – είναι εντελώς απαλλαγμένες από ορυκτά καύσιμα. Η ενέργεια για τις λειτουργίες της φάρμας προέρχεται από τα ζώα. Η γονιμότητα του εδάφους χτίζεται τρέφοντας τους μικροοργανισμούς του εδάφους μέσω της ανακύκλωσης της οργανικής ύλης. Αυτό μειώνει την εκπομπή των αερίων του θερμοκηπίου.

Τα συστήματα με μεγάλη βιοποικιλότητα είναι επίσης πιο ανθεκτικά στην ξηρασία και τις πλημμύρες επειδή έχουν μεγαλύτερη ικανότητα να συγκρατούν το νερό και έτσι συμβάλλουν θετικά στην προσαρμογή στις κλιματικές αλλαγές. Η μελέτη της Navdanya πάνω στην κλιματική αλλαγή και τη βιολογική γεωργία έχει αποδείξει πως η τελευταία αυξάνει την απορρόφηση του άνθρακα έως και 55% και την ικανότητα συγκράτησης νερού κατά 10%, συμβάλλοντας έτσι τόσο στον μετριασμό, όσο και στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.

Οι βιολογικές φάρμες που βασίζονται στη βιοποικιλότητα παράγουν περισσότερη τροφή και μεγαλύτερα εισοδήματα από τις

βιομηχανικές μονοκαλλιέργειες. Επομένως, ο μετριασμός της κλιματικής αλλαγής, η διατήρηση της βιοποικιλότητας και η αυξανόμενη διατροφική ασφάλεια μπορούν να συμβαδίσουν.

Τρεις δεκαετίες δράσης της Navdanya, έχουν δείξει πως μέσω της χρήσης παραδοσιακών σπόρων και της εξάσκησης της αγρο-οικολογίας, οι μικροί αγρότες της Ινδίας μπορούν να παράγουν αρκετό υγιεινό και θρεπτικό φαγητό για 2 Ινδίες και μάλιστα χωρίς να σπαταλούν τα πολύτιμα χρήματά τους αγοράζοντας δηλητήρια και γενετικά τροποποιημένους σπόρους που παράγουν δηλητήρια. Έχουν έτσι τη δυνατότητα έως και να δεκαπλασιάσουν τα εισοδήματά τους, βάζοντας τέλος στις αυτοκτονίες.

Μία Ινδία, αλλά και ένας Κόσμος, απαλλαγμένος από δηλητήρια, χρέη, αυτοκτονίες, πείνα και υποσιτισμό. Γι’ αυτό παλεύω.

_____

Σημειώσεις:

[1] (Σ.τ.Μ.) Οι Βέδες είναι ιεροί ύμνοι και τελετουργικοί στίχοι, που έχουν συντεθεί στην αρχαϊκή σανσκριτική και είναι γνωστοί μεταξύ των λαών που μιλούσαν την ινδοευρωπαϊκή γλώσσα.

[2] (Σ.τ.Μ.) Το Salt March, επίσης γνωστό ως Dandi March και Dandi Satyagraha, ήταν μια πράξη μη βίαιης πολιτικής ανυπακοής στην αποικιακή Ινδία που ξεκίνησε από τον Gandhi για την παραγωγή αλατιού από το θαλασσινό νερό στο παραθαλάσσιο χωριό Dandi, όπως ήταν η πρακτική της τοπικής κοινωνίας, μέχρις ότου οι Βρετανοί αξιωματούχοι εισήγαγαν φορολογία στην παραγωγή αλατιού, θεώρησαν παράνομες τις δραστηριότητες παραγωγής αλατιού από τη θάλασσα και στη συνέχεια χρησιμοποίησαν επανειλημμένα βία για να την σταματήσουν. Η πορεία των 24 ημερών ξεκίνησε στις 12 Μαρτίου 1930 ως εκστρατεία άμεσης δράσης φορολογικής αντίστασης και μη βίαιης διαμαρτυρίας εναντίον του βρετανικού μονοπωλίου αλατιού και κέρδισε την παγκόσμια προσοχή που έδωσε ώθηση στο κίνημα ανεξαρτησίας της Ινδίας και ξεκίνησε το Εθνικό Κίνημα της Ανεξαρτησίας.

[3] (Σ.τ.Μ.) Η Navdanya είναι μία οικολογική οργάνωση με ιδρυτή της την Vandana Shiva. Πρόκειται για ένα δίκτυο, εμπνευσμένο από την ινδική φιλοσοφία που αγωνίζεται για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και των δικαιωμάτων των αγροτών. Δραστηριοποιείται σε 22 πολιτείες της Ινδίας, διασώζοντας παραδοσιακούς σπόρους: www.navdanya.org/site.

[4] (Σ.τ.Μ.) Ποταμός που ρέει ανάμεσα στην Ινδία και το Μπαγκλαντές.

*Η Vandana Shiva είναι Ινδή ακαδημαϊκός, περιβαλλοντική ακτιβίστρια, σύμβουλος διατροφικής επάρκειας και συγγραφέας για μία εναλλακτική παγκοσμιοποίηση. Η Shiva, που αυτή τη στιγμή ζει στο Δελχί, έχει γράψει περισσότερα από είκοσι βιβλία, μεταξύ των οποίων το «Ποιος αλήθεια τρέφει τον κόσμο;» (Zed Books,2016).

Μετάφραση: Πάνος Παπαπανάγου

https://roarmag.org/magazine/seed-freedom-future-farming/

Μπάνσκο: Ο Αγώνας Ενάντια στην Τουριστική του Ανάπτυξη | Εκπομπή Βαβυλωνία (audio)

Εκπομπή ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ.
Κάθε Παρασκευή 15:00-16:00 στο Ραδιόφωνο του The PressProject.

Η εκπομπή της Βαβυλωνίας την Παρασκευη 26/01:

Σε μία άλλη Μακεδονία, απ΄τη μεριά της Βουλγαρίας αυτή τη φορά, στο εκεί γνωστό μας Μπάνσκο, οι τοπικές κοινωνίες αντιστέκονται με χιλιάδες διαδηλωτές σε πολλές πόλεις σε μία

τουριστική επένδυση τεραστίου μεγέθους. Μια επένδυση που ανοίγει τον δρόμο για την επέκταση και τη μετατροπή του Πίριν σε τεράστιο τουριστικό θέρετρο, καταστρέφοντας έτσι μία Παγκόσμια Κληρονομιά της UNESCO, ένα βουνό μοναδικής ομορφιάς, ένα σύμπλεγμα σπάνιων οικοσυστημάτων.

Ο Νίκος Ιωάννου συζητά με τον Γιάβορ Ταρίνσκι για ένα οικολογικό ζήτημα της γείτονος χώρας μέσα στην καθ'όλα Βαλκανική ατμόσφαιρα των ημερών:

Ο Τάσος Κεφαλάς από το Δίκτυο Μεσοχώρα-Αχελώος SOS | Εκπομπή Βαβυλωνία (audio)

Εκπομπή ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ.
Κάθε Παρασκευή 15:00-16:00 στο Ραδιόφωνο του The PressProject.

Την Παρασκευή 12/1 φιλοξενήσαμε στην εκπομπή τον Τάσο Κεφαλά (Δίκτυο Μεσοχώρα-Αχελώος SOS).

Συζητάμε τις εξελίξεις στο μέτωπο της λειτουργίας του φράγματος της Μεσοχώρας αλλά και την πάντα ανοιχτή απειλή της εκτροπής του Αχελώου.

Ακόμη, μια ευρύτερη κουβέντα για τα ανοιχτά ενεργειακά μέτωπα, τη διαχείριση των απορριμμάτων και την ανακύκλωση, σε σχέση και με την εφαρμογή της οδηγίας για την πλαστική σακούλα.

Όλα αυτά και άλλα πολλά, πάντοτε υπό το πρίσμα των κινημάτων της ενέργειας και του νερού, των δράσεών τους και του λόγου που εκφέρουν.

Η Αρπαγή του Νερού στην Ελλάδα

Γιάννης Παπαδημητρίου

Ο όρος του τίτλου (στα αγγλικά *water grabbing*) χρησιμοποιείται διεθνώς για να ορίσει την κατάσταση, στην οποία ισχυροί παράγοντες, δημόσιοι ή ιδιωτικοί, αποκτούν τον έλεγχο ή ανακατανέμουν τη χρήση υδάτινων πόρων για τους δικούς τους σκοπούς σε βάρος των τοπικών κοινοτήτων και των οικοσυστημάτων, στα οποία έχει βασιστεί η ζωή τους. Πρόκειται για έναν πλανητικό πόλεμο με αποκορυφώματα την εκδίωξη πληθυσμών λόγω της κατασκευής μεγάλων φραγμάτων, την ιδιωτικοποίηση των αποθεμάτων του νερού και των δικτύων ύδρευσης, την υποβάθμιση και μόλυνση του νερού εξαιτίας βιομηχανικών, μεταλλευτικών και βιομηχανικής κλίμακας αγροτικών δραστηριοτήτων και τον έλεγχο των πηγών και των διασυνοριακών υδάτων για στρατιωτικούς και οικονομικούς λόγους.

Δεν είναι τυχαίο που η παγκόσμια κλιματική αλλαγή βιώνεται κατά κύριο λόγο είτε ως πλημμύρα είτε ως ξηρασία, συνδέεται δηλαδή άμεσα με τη διαταραχή του θαυμαστού υδρολογικού κύκλου της φύσης. Στη χώρα μας λίγο-πολύ όλα αυτά τα μέτωπα είναι ανοιχτά. Θα περιοριστώ σε μια, εκ των πραγμάτων άνιση λόγω του περιορισμένου χώρου, αναφορά με έμφαση στα λιγότερο συζητημένα.

Α. Ιδιωτικοποίηση πόσιμου νερού (εταιριών ύδρευσης & υπόγειων υδάτων)

Κλιμακώνεται η στρατηγική της ιδιωτικοποίησης, με τη μέθοδο ΣΔΙΤ, των δύο μεγάλων κρατικών εταιριών ύδρευσης, της ΕΥΔΑΠ

της Αθήνας και της ΕΥΑΘ της Θεσσαλονίκης, χωρίς προς το παρόν να γνωρίζουμε, σε ποιο βαθμό το «επενδυτικό ενδιαφέρον» θα επεκταθεί στα δημοτικά δίκτυα ύδρευσης των υπολοίπων μεγάλων πόλεων. Ένα σημαντικό ποσοστό των μετοχών της ΕΥΔΑΠ και η πλειοψηφία της ΕΥΑΘ έχουν μεταβιβαστεί στο Υπερταμείο Ιδιωτικοποιήσεων (ΤΑΙΠΕΔ), το οποίο άνοιξε πρόσφατα τη διαδικασία αναζήτησης «στρατηγικού επενδυτή» για την πώλησή τους. Το θέμα προφανώς δεν έχει να κάνει με τα ποσοστά του ιδιώτη, ίσως ούτε καν κυρίως με τον έλεγχο του μάνατζμεντ, όσο κυρίως με το μοίρασμα των πολλών παράπλευρων εργολαβιών. Πρόκειται ασφαλώς για το πιο κρίσιμο μέτωπο της περιόδου, που δεν αφορά μόνο τους Αθηναίους και τους Θεσσαλονικείς, οι οποίοι, ας μην το ξεχνάμε, έδωσαν και έναν μεγάλο αγώνα πριν από 3 χρόνια με το **δημοψήφισμα** εναντίον της ιδιωτικοποίησης.

Ενώ όμως γι' αυτές τις εξελίξεις μαθαίνουμε αναλυτικά, μια άλλη ιδιωτικοποίηση προχωράει «στα μουλωχτά». Είναι αυτή των φυσικών αποθεμάτων πόσιμου νερού, δηλ. των υπόγειων υδάτων, που παραχωρούνται αφειδώς στη βιομηχανία εμφιάλωσης.

Τις τελευταίες δεκαετίες, το εμφιαλωμένο νερό, από είδος πολυτελείας και καταναλωτική συνήθεια των εύπορων στρωμάτων, έχει μετατραπεί σε τρόπο ζωής για μεγάλες μερίδες του πληθυσμού. Δεν είναι μόνο οι ακριβές διαφημιστικές καμπάνιες ή ο ρόλος του τουρισμού, δεν είναι ούτε καν μόνο η κακή διαχείριση και η απαξίωση των δημόσιων δικτύων. Η βασική αιτία της εξάπλωσης είναι *το νομοθετικό καθεστώς για τη συγκεκριμένη επιχειρηματική δραστηριότητα και το κόστος της πρώτης ύλης*, που χρησιμοποιεί.

Μέχρι σήμερα, η μόνη ανταποδοτική υποχρέωση των βιομηχανιών εμφιάλωσης είναι η καταβολή ενός τέλους προς τον αντίστοιχο Δήμο, στα διοικητικά όρια του οποίου γίνεται η γεώτρηση. Το ύψος αυτού του τέλους έχει παραμείνει επί δεκαετίες σταθερά ελάχιστο ενώ το 2014 η κυβέρνηση Σαμαρά έκανε ακόμα ένα «δωράκι» προς το ενδιαφερόμενο κεφάλαιο, θεσμοθετώντας τον υπολογισμό του τέλους όχι επί των αντλούμενων αλλά επί των πωλούμενων ποσοτήτων (ν. 4255/2014). Δηλαδή η άντληση για

χορηγίες, δηλ. για διαφημιστική πολιτική, ή για «μαύρες πωλήσεις» είναι εντελώς δωρεάν ενώ το τέλος για τις «κανονικές» πωλήσεις παραμένει ασήμαντο. Δεν είναι λοιπόν τυχαίο που οι ντόπιοι **«βαρόνοι του νερού»**:

– αποσπούν ένα μεγάλο μερίδιο της ελληνικής αγοράς, έχουν έντονη εξαγωγική δραστηριότητα και παρουσιάζουν διαρκώς και νέα προϊόντα, μπύρες, κόλες κ.λπ.

– ακολουθούν μια επιθετική πολιτική αύξησης των αντλούμενων ποσοτήτων, με αποτέλεσμα να εμφανίζονται κίνδυνοι για την επάρκεια του φυσικού πόρου για τα δημόσια δίκτυα και την κατοχύρωσή του για τις επόμενες γενιές.

– μέσω των χορηγιών εξασφαλίζουν ευρεία κοινωνική συναίνεση ενώ διατηρούν σχέσεις στοργής με το πολιτικό σύστημα, το κεντρικό και το εκάστοτε τοπικό.

Είναι προφανές ότι απαιτείται η αντιστροφή αυτής της πορείας. Και εκτός από την αλλαγή του ν. 4255/2014, που μέχρι στιγμής δεν τον έχει «πειράξει» η κυβέρνηση Τσίπρα, παρά τις προγραμματικές θέσεις του ΣΥΡΙΖΑ, χρειάζεται να διεκδικήσουμε μια πολιτική «επιστροφής» στο νερό της βρύσης με δωρεάν πρόσβαση στο πόσιμο νερό για τους πολίτες τόσο με καταψύκτες στις δημόσιες υπηρεσίες όσο και με βρύσες στους κοινόχρηστους χώρους (πλατείες, παιδικές χαρές κ.λπ.), σε συνδυασμό βεβαίως με στρατηγικές εξοικονόμησης του νερού, περιορισμού της σπατάλης και διαμόρφωσης «υδατικής» συνείδησης στους πολίτες».

Β. Επίθεση στα ποτάμια

Η υποβάθμισή τους από τη χρήση τους ως αποδεκτών αποβλήτων κάθε είδους περιλαμβάνει πολλά παραδείγματα. Το κλασικό για τα βιομηχανικά απόβλητα είναι ασφαλώς η ρύπανση του Ασωπού, που, εκτός από περιβαλλοντικά προβλήματα, έχει προκαλέσει και ασθένειες και θανάτους, δηλ. σοβαρές παραβιάσεις του δικαιώματος στην υγεία. Ο Ασωπός έχει την ατυχία να διαρρέει τη βιομηχανική περιοχή της Θήβας και, ούτε λίγο ούτε πολύ, 15

εταιρίες, βρέθηκαν να τον επιβαρύνουν με εξασθενές χρώμιο και μόλυβδο. Η εντατική αγροτική εκμετάλλευση έχει καταστρέψει τον Πηνειό ενώ οι εξορύξεις της Χαλκιδικής επιφυλάσσουν την ίδια μοίρα στα νερά της περιοχής.

Ωστόσο, θα αφιερώσω το πιο μεγάλο μέρος του κειμένου στα σχέδια εντατικής εκμετάλλευσης, κυρίως υδροηλεκτρικής, με την κατασκευή φραγμάτων και τις εκτροπές, που διακόπτουν τον φυσικό κύκλο του νερού και προκαλούν σοβαρές και ανεπίστρεπτες αρνητικές συνέπειες. Ο βασικός μύθος της τεχνοκρατικής ιδεολογίας είναι ο αφορισμός ότι το νερό των ποταμών χύνεται «αναξιοποίητο» στη θάλασσα και επομένως πρέπει να «αξιοποιηθεί».

Όμως η επιστήμη μάς λέει ότι ένα ποτάμι δεν είναι μόνο το νερό αλλά και η ζωή που κουβαλάει μαζί του, το απόθεμα της βιοποικιλότητας, οικοσυστήματα και οργανισμοί, χλωρίδα και πανίδα, τοπία και ανθρώπινες συνήθειες αιώνων.

***«Τα ποτάμια είναι οι ταχυδρόμοι των βουνών»*, όπως λέει ο ποιητής Γιάννης Δάλλας.**

Συνεπώς ένα πρώτο κρίσιμο ζήτημα είναι να ξεπεράσουμε την αντίληψη του «ποταμιού – καναλιού» και να προσανατολίσουμε την άσκηση των όποιων οικονομικών δραστηριοτήτων στον σεβασμό της φυσικής ροής του ως τμήμα του υδατικού κύκλου.

Στην Ελλάδα υπάρχουν σήμερα περίπου **170 φράγματα** με ύψος μεγαλύτερο από 15 μέτρα, που αποτελεί το όριο μεταξύ μικρών και μεγάλων φραγμάτων, σύμφωνα με το οικολογικό κίνημα. Σύμφωνα με τη νομοθεσία, το κριτήριο αυτής της διάκρισης δεν είναι το ύψος του φράγματος αλλά η ισχύς της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας, που στην Ελλάδα είναι 15 MW, αν και πριν από 20 χρόνια ήταν 5, ενώ στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε. είναι 8 MW. Από αυτά, τα 15 έχουν ύψος πάνω από 70 μέτρα και, αν εξαιρέσουμε τα φράγματα του Μόρνου και του Εύηνου, που έχουν θυσιαστεί για την υδροδότηση της Αθήνας, είναι υδροηλεκτρικά. Τα 2 είναι στον Νέστο (του Θησαυρού με 172μ.

είναι το ψηλότερο στην Ελλάδα), 3 στον Αλιάκμονα, 4 στον Αχελώο και τους παραποτάμους του (των Κρεμαστών είναι το μεγαλύτερο σε έκταση με 80 χιλιάδες στρέμματα), και 5ο το ημιτελές της Μεσοχώρας, 1 στον Άραχθο, 1 στις πηγές του Αώου και 1 στο Σμόκοβο, σε παραπόταμο του Πηνειού.

Οι αρνητικές συνέπειες των μεγάλων φραγμάτων έχουν τεκμηριωθεί από τη διεθνή επιστημονική έρευνα:

– καταστρέφουν τη βιοποικιλότητα και τα οικοσυστήματα

– κατακρατούν τη λάσπη με τα οργανικά συστατικά (διότι ένα ποτάμι δεν είναι μόνο νερό αλλά και οργανικό φορτίο), υποβαθμίζουν την ποιότητα του νερού για τη γεωργία, χαμηλώνουν τους υδροφόρους ορίζοντες και αλατώνουν τα εδάφη στις εκβολές

– αλλάζουν το κλίμα, αυξάνουν την υγρασία και εκλύουν μεθάνιο από την παγιδευμένη βλάστηση, που συμβάλλει στο φαινόμενο του θερμοκηπίου (το 1,3% της παγκόσμιας συμβολής)

– καταστρέφουν ποτάμια, τοπία, ανθρώπινους οικισμούς και μνήμες

– εγκυμονούν διαρκείς κινδύνους κατολισθήσεων και πλημμυρών

– απαιτούν ένα μεγάλο κόστος μετεγκατάστασης πληθυσμών και κυρίως διαχείρισης των κινδύνων, το οποίο βέβαια δεν πληρώνουν οι κατασκευαστές αλλά το κοινωνικό σύνολο.

Παρά το γεγονός ότι οι παραπάνω συνέπειες ισχύουν ανεξάρτητα από τη μορφή της ιδιοκτησίας τους, ένα βασικό επιχείρημα των υποστηρικτών τους είναι ότι τα υδροηλεκτρικά φράγματα της ΔΕΗ βρίσκονται υπό δημόσιο έλεγχο. Το πραγματικό ερώτημα είναι βεβαίως «μέχρι πότε», καθώς η πώληση μονάδων της ΔΕΗ αναμένεται, αργά ή γρήγορα, να επεκταθεί και σ’ αυτά, κάτι που ήδη επιχείρησε το 2014 η κυβέρνηση Σαμαρά με το σχέδιο της «μικρής ΔΕΗ». Συνεπώς, ο πολιτικός στόχος ενάντια σε νέα φράγματα συνδέεται με την αποτροπή της ιδιωτικοποίησης των παλιών, που θα είναι σ’ αυτή την περίπτωση τριπλή (νερού,

ενέργειας και δημόσιας γης γύρω από τους ταμιευτήρες).

Το κύριο μέτωπο της περιόδου βρίσκεται ασφαλώς στον Αχελώο και στον αγώνα ενάντια στην ολοκλήρωση του φράγματος της Μεσοχώρας, το οποίο, παρά το γεγονός ότι προβάλλεται από κυβερνητικά στελέχη και τεχνικά λόμπυ ως «αυτόνομο» ΥΗ, στην πραγματικότητα αποτελεί, κατ' εφαρμογή της πάντα αποτελεσματικής μεθόδου της «σαλαμοποίησης», το πρώτο βήμα για την εκτροπή μεγάλου μέρους του υδάτινου δυναμικού του ποταμού στη Θεσσαλία. Η έκβαση της μάχης θα κριθεί από την ικανότητα πανελλαδικής κινητοποίησης αλλά και διάψευσης του μύθου του «ολοκληρωμένου» έργου (στην πραγματικότητα απαιτεί ακόμη 140 εκ. ευρώ).

Δεν στερούνται πάντως σημασίας οι εξελίξεις που αφορούν τον Αώο, τον μοναδικό ποταμό που «εξάγει» η Ελλάδα και ταυτόχρονα τον τελευταίο μεγάλο ποταμό της Ευρώπης που ρέει ανεμπόδιστα προς τη θάλασσα (αν εξαιρέσουμε βεβαίως το φράγμα της ΔΕΗ στις πηγές του). Τα ελληνικά σχέδια προβλέπουν τη μερική εκτροπή του προς την Παμβώτιδα λίμνη των Ιωαννίνων ενώ τα χειρότερα αλβανικά, ούτε λίγο ούτε πολύ 8, υδροηλεκτρικά φράγματα κατά μήκος του. Στην έκκληση εκατοντάδων επιστημόνων να αποτραπεί η καταστροφή, η κυβέρνηση Ράμα απάντησε ότι «μια αναπτυσσόμενη χώρα δεν μπορεί να μείνει μουσείο». Η αναπτυξιολαγνική χυδαιότητα είναι η ίδια παντού!

Το αντι-φραγματικό κίνημα πάντως έχει πλούσιο παρελθόν στην Ελλάδα. Εκτός από τον Αχελώο, μνημονεύω και τον **10χρονο νικηφόρο αγώνα στον Άραχθο**, που απέτρεψε την κατασκευή του φράγματος του Αγίου Νικολάου, έδωσε αυτοπεποίθηση στους κατοίκους και ενέπνευσε πολλές μικρότερες κινήσεις στην περιοχή.

Γ. Υποβάθμιση των υγροτόπων

Το τρίτο μεγάλο μέτωπο αφορά στους υγροτόπους και κυρίως τις ελληνικές λίμνες, οι οποίες, αφού επιβίωσαν για χιλιάδες χρόνια, όχι μόνο διατηρώντας τη βιοποικιλότητα και

δημιουργώντας μοναδικά τοπία αλλά και διατρέφοντάς τους ανθρώπους όποτε χρειάστηκε (λ.χ. στην πείνα της Γερμανικής Κατοχής), θυσιάζονται με ραγδαίους ρυθμούς τα τελευταία 60 στις εκάστοτε ανάγκες του κυρίαρχου παραγωγικού και καταναλωτικού μοντέλου και κυρίως:

– για την αύξηση της αγροτικής γης (π.χ. η αποξήρανση της Κάρλας, της Αγουλινίτσας, της μισής Αμβρακίας, της Λαψίστας κ.λπ.) και την επέκταση των αρδευτικών δικτύων

– για την αποχέτευση αστικών λυμάτων και πάσης φύσεως αγροτικών αποβλήτων (το κλασικό παράδειγμα είναι ο τοξικός βάλτος της Κορώνειας, αλλά και οι περισσότερες από τις υπόλοιπες αργοπεθαίνουν)

– και τα τελευταία χρόνια, που χρειάζεται γη για οικοπεδοποίηση, δηλαδή για παραγωγή υπεραξίας, για τουριστική ανάπτυξη (ο μεγάλος κίνδυνος αφορά στα υγρολίβαδα γύρω από τις λίμνες, τις πιο κρίσιμες δηλ. εκτάσεις για την οικολογική τους ισορροπία, που συρρικνώνονται με διοικητικές πράξεις και καταπατήσεις).

Σταθερά υποβαθμισμένη είναι και η κατάσταση των 10 παράκτιων υγροτόπων διεθνούς σημασίας, οι οποίοι υποτίθεται ότι προστατεύονται από τη Διεθνή Σύμβαση Ραμσάρ.

Όπως μας υπενθυμίζει η Βαντάνα Σίβα, το νερό, που αποτελεί το 70% του πλανήτη αλλά και του σώματός μας, έχει τα δικά του δικαιώματα – να ρέει ελεύθερα και χωρίς ρύπανση και να ανανεώνεται μέσω του υδρολογικού κύκλου. Υπό αυτή την έννοια, το ανθρώπινο δικαίωμα στο νερό είναι τμήμα των δικαιωμάτων της φύσης και ο αγώνας για την προστασία του υδρολογικού κύκλου είναι ταυτόχρονα και αγώνας για το ανθρώπινο δικαίωμα στο νερό.

Πρωτοδημοσιεύτηκε στο Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 19

Η Οικολογία της Σκόνης και πώς Συνδέεται με την Κλιματική Αλλαγή

Δημοσιεύτηκε στο τμήμα Δασολογίας και Περιβάλλοντος του Παν/μίου Yale, του δημοσιογράφου **Jim Robbins**
Μετάφραση: Κίνηση Πολιτών Πηλίου και Βόλου για το Νερό

Καθώς εντείνονται οι ξηρασίες και η ανάπτυξη επεκτείνεται, η ποσότητα σκόνης που φυσάει γύρω από τη γη αυξάνεται, επηρεάζοντας τα πάντα, από το λιώσιμο του χιονιού στα βουνά μέχρι την εξάπλωση ασθενειών. Οι επιστήμονες μόλις τώρα αρχίζουν να κατανοούν τη σύνθετη δυναμική της σκόνης σε έναν πλανήτη που θερμαίνεται.

Ψηλά στις χιονισμένες κορυφές στα Βραχώδη Όρη στο Κολοράντο, τα πράγματα δεν είναι τόσο παρθένα όσο ήταν. Η σκόνη από νοτιοδυτικά της ερήμου φτάνει εκεί σε αυξανόμενες ποσότητες και κάθεται στο χιόνι που καλύπτει τις κορυφές, συχνά βάφοντας τη λευκή επιφάνεια με αποχρώσεις κόκκινου και καφέ.

Η ποσότητα σκόνης που κάθεται στο χιόνι ποικίλλει από έτος σε έτος. Από το 2005 έως το 2008, έπεσε στα Βραχώδη Όρη περίπου πέντε φορές περισσότερη σκόνη από την πρώτη δεκαετία του 1800 με το φαινόμενο να χαρακτηρίζεται από ερευνητές ως μέτριας έντασης, σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη. Ωστόσο, το 2009 και το 2010, το βουνό αντιμετώπισε ένα ακραίο σενάριο σκόνης, καθώς η ποσότητα σκόνης που φυσούσε στα βουνά ήταν πενταπλάσια από αυτή της τριετίας 2005-08. Η αιτία, λένε οι επιστήμονες, ήταν η αυξανόμενη ξηρασία που συνδέεται με την κλιματική αλλαγή και την ανθρωπογενή ανάπτυξη.

Επειδή το σκουρότερο από τη σκόνη χιόνι απορροφά περισσότερη ηλιακή ενέργεια και θερμαίνεται γρηγορότερα από το καθαρό λευκό χιόνι, λιώνει νωρίτερα , πολύ νωρίτερα. “Αυτό δεν είναι καθόλου αμελητέο”, δήλωσε ο Jeff Deems, ερευνητής στο Εθνικό Κέντρο Δεδομένων για το Χιόνι και τον Πάγο στο Boulder του Κολοράντο. “Υπάρχει διαφορά 30 έως 60 ημερών στην τήξη. Στη λεκάνη απορροής, οι συνέπειες είναι μεγάλες. ”

Με το χιόνι να εξαφανίζεται νωρίτερα και την καλλιεργητική περίοδο να επεκτείνεται σημαντικά, τα φυτά καταναλώνουν περισσότερο νερό το οποίο αποδίδουν στην ατμόσφαιρα. Αυτό το νερό που διαφορετικά θα έμενε σε ρέματα τώρα χάνεται και ο Deems λέει ότι αυτό μεταφράζεται σε 5% λιγότερο νερό που ρέει στον ποταμό Κολοράντο τα χρόνια που δέχεται τη σκόνη, ένα σημαντικό δηλαδή ποσό. Ο ταχύτερος ρυθμός τήξης της χιονοστιβάδας έχει επίσης μια σειρά αποτελεσμάτων, με το πιο σκουρόχρωμο, γυμνό έδαφος να απορροφά περισσότερη θερμότητα και να αυξάνεται έτσι η θερμοκρασία της ατμόσφαιρας.

Το ίδιο φαινόμενο συμβαίνει και σε άλλες οροσειρές σε όλο τον κόσμο, κυρίως στα Ιμαλάια και στα Καυκάσια βουνά, όπου η βόσκηση, η απερήμωση και η ανάπτυξη εισβάλουν στους παγετώνες και τις χιονισμένες επιφάνειες, αυξάνοντας την εναπόθεση σκόνης σε αυτές τις επιφάνειες.

Καθώς η γεωργική και η όποια άλλη ανάπτυξη εξαπλώνονται σε άνυδρες περιοχές, καταστρέφεται η βλάστηση, εκθέτοντας το έδαφος στη διάβρωση του ανέμου.

Οι κυριότερες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής είναι γνωστές: ψηλότερες θερμοκρασίες, περισσότερες και πιο έντονες καταιγίδες, τήξη παγετώνων και θαλάσσιων πάγων, ξηρότερα κλίματα σε πολλές περιοχές και υγρότερος καιρός σε άλλες. Ωστόσο, ορισμένοι ερευνητές αναφέρουν ότι ένα σημαντικό στοιχείο της κλιματικής αλλαγής παραβλέπεται: η σκόνη. Η σκόνη παίζει βασικό ρόλο στις οικολογικές διεργασίες του πλανήτη και η δυναμική της σκόνης αλλάζει καθώς αλλάζει το κλίμα.

Αν και το θέμα δεν έχει μελετηθεί επαρκώς, είναι σαφές ότι η δυναμική της σκόνης εμφανίζεται με δύο βασικούς τρόπους. Οι άνθρωποι είναι η κύρια αιτία αυξημένης ποσότητας σκόνης στην ατμόσφαιρα. Καθώς η καλλιέργεια, η βόσκηση και η ανάπτυξη γενικά σε περιοχές όπως το Κέρας της Αφρικής ή Νοτιοδυτικά των ΗΠΑ , εξαπλώνονται βαθύτερα σε άνυδρες περιοχές, καταστρέφεται η βλάστηση, εκθέτοντας το έδαφος στη διάβρωση του ανέμου. Επιπλέον, η αυξανόμενη ξηρασία που οφείλεται στην κλιματική αλλαγή είναι μια σημαντική αιτία του προβλήματος της σκόνης, καθώς σκοτώνει τη βλάστηση και αποκαλύπτει το χώμα που μεταφέρεται από τον αέρα.

Αυτό έχει θετικές και αρνητικές επιπτώσεις. Περισσότερη σκόνη, για παράδειγμα, σημαίνει ότι περισσότερα θρεπτικά συστατικά και μεταλλεύματα, όπως ο σίδηρος, μεταφέρονται σε μεγάλες αποστάσεις, γεγονός που ευνοεί την ανάπτυξη του ωκεάνιου πλαγκτού, έναν ουσιαστικό παράγοντα στη θαλάσσια τροφική αλυσίδα. Όμως, αυξανόμενες ποσότητες σκόνης θα μπορούσαν να προκαλέσουν σοβαρά προβλήματα σε μέρη του κόσμου, από τη μειωμένη ροή νερού σε ορισμένες ορεινές περιοχές έως την αυξημένη έκθεση του ανθρώπου σε παθογόνα που μεταδίδονται από τη σκόνη, γεγονός που ανησυχεί ιδιαίτερα τον ιατρικό κόσμο.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, η «Εθνική Αξιολόγηση του Κλίματος του 2017» διαπίστωσε ότι οι ψηλότερες θερμοκρασίες μειώνουν την υγρασία του εδάφους σε τμήματα της Δύσης και προβλέπει ακόμη περισσότερη ξηρασία τα επόμενα χρόνια. Αυτοί οι παράγοντες σκοτώνουν τη βλάστηση που συγκρατεί το έδαφος και προκαλούν περισσότερες καταιγίδες σκόνης. Και οι άνεμοι που πνέουν από τον Ειρηνικό Ωκεανό αυξάνονται καθώς οι θερμοκρασίες των ωκεανών αυξάνονται. Έτσι αντλούνται βόρειοι άνεμοι που απορροφούν την υγρασία από το έδαφος στις νοτιοδυτικές ΗΠΑ. Η συχνότητα των καταιγίδων σκόνης έχει υπερδιπλασιαστεί από τη δεκαετία του 1990 – από 20 ετησίως έως 48 το 2000 – και πιθανότατα θα συνεχίσει να αυξάνεται, σύμφωνα με μία μελέτη.

Στην άλλη πλευρά του κόσμου, οι καιρικές συνθήκες σε ορισμένες περιοχές έχουν αλλάξει με διαφορετικό τρόπο. Οι βροχοπτώσεις

στη Σαχάρα έχουν αυξηθεί λόγω των θερμότερων θερμοκρασιών των ωκεανών, πράγμα που σημαίνει λιγότερη σκόνη που κινείται δυτικά στον Ατλαντικό Ωκεανό. Οι καταιγίδες σκόνης έχουν επίσης μειωθεί στις ερήμους της Κίνας και της Νότιας Αμερικής και προβλέπεται ότι θα είναι μειωμένες στις Μεγάλες Πεδιάδες των Η.Π.Α. ,εξαιτίας της αύξησης της βροχόπτωσης που διεγείρει την ανάπτυξη των φυτών, η οποία καλύπτει το έδαφος.

Η «περιφερόμενη» σκόνη είναι ένα αρχαίο και ζωτικό γεωλογικό φαινόμενο, επειδή μεταφέρει θρεπτικά συστατικά που ρυθμίζουν την κατανομή της ζωής στον πλανήτη. Μια πρόσφατη μελέτη κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η σκόνη από την έρημο Gobi , μια από τις δύο μεγαλύτερες πηγές σκόνης στον κόσμο μαζί με τη Σαχάρα – που εγκαταστάθηκε στο Sierras της Καλιφόρνια, εναποθέτει φώσφορο μια σημαντική πηγή ζωής για τα γιγαντιαία ερυθρόδενδρα και άλλα δέντρα ένα οικοσύστημα φτωχό σε αυτό το στιχείο. Η μελέτη διαπίστωσε ότι η σκόνη παρέχει περισσότερο φωσφόρο από τα βραχώδη υποστρώματα της περιοχής.

«**Η σκόνη είναι συνδετικός κρίκος οικοσυστημάτων σε όλο τον κόσμο**», δήλωσε η Emma Aronson, φυτοπαθολόγος και μικροβιολόγος στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια στο Riverside και μέλος της ομάδας μελέτης.

Η πλούσια σε θρεπτικά συστατικά σκόνη έχει επίσης μεγάλη σημασία στους ωκεανούς. “Οι εναποθέσεις σκόνης παράγουν θρεπτικά συστατικά σε φτωχές σε αυτά θαλάσσιες περιοχές”, δήλωσε ο Jason Neff, καθηγητής περιβαλλοντικής βιογεωχημείας στο Πανεπιστήμιο του Κολοράντο. «Ο σίδηρος, ο φώσφορος, το άζωτο, ο άνθρακας και άλλα μικροθρεπτικά συστατικά στον ανοικτό ωκεανό οδηγούν σε υψηλότερη θαλάσσια παραγωγικότητα». Ένα παράδειγμα: Μια τεράστια καταιγίδα 2009 στην Αυστραλία με το όνομα Red Dawn (η μεγαλύτερη απώλεια εδάφους στην ιστορία) ακολουθούμενη από μια άλλη μεγάλη καταιγίδα σκόνης, προκάλεσε τεράστια αύξηση στην ανάπτυξη του φυτοπλαγκτού στη θάλασσα Τάσμαν λόγω των υψηλών επιπέδων σιδήρου στο έδαφος που εμφυσήθηκε με αέρα. Η ανάπτυξη φυτοπλαγκτού σε συνδυασμό με τη φωτοσύνθεση των φυκών ευνοούν την απορρόφηση σημαντικών

ποσοτήτων διοξειδίου του άνθρακα από την ατμόσφαιρα.

Σκόνη στο χιόνι στο όρος San Juan, Colorado

Τα σύννεφα σκόνης και τα σωματίδια αερολύματος που περιέχουν, έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο κλίμα με άλλους τρόπους, όπως η παρεμπόδιση του ηλιακού φωτός που κατευθύνεται προς τη Γη. Όμως αυτός ο τομέας έρευνας είναι νέος και περίπλοκος και σχετική επιστήμη δεν έχει αναπτυχθεί, προσθέτοντας αβεβαιότητα στα μελλοντικά κλιματικά μοντέλα. “Ο τρόπος με τον οποίο τα αερολύματα επηρεάζουν το κλίμα εξαρτάται από το μέγεθός τους, το χρώμα τους, το ύψος τους στην ατμόσφαιρα, πώς αλληλεπιδρούν με τους υδρατμούς”, δήλωσε ο Neff. “Τα αερολύματα είναι μια δύσκολη περιοχή έρευνας, επειδή μπορούν να ζεσταθούν ή να κρυώσουν ανάλογα με τη σύνθεση και τη θέση τους”.

Αποδεδεγμένα η αύξηση της αιωρούμενης σκόνης επηρεάζει την ανθρώπινη υγεία. Στις ΗΠΑ, η αύξηση των καταιγίδων σκόνης οδηγεί σε πολλές εκδοχές του «Πυρετού της Κοιλάδας», ενός

μύκητα που ζει σε ερημικά εδάφη, γίνεται αερομεταφερόμενος ως σκόνη και στη συνέχεια εισπνέεται. Ο αριθμός των περιπτώσεων «Πυρετού της Κοιλάδας» αυξήθηκε δραματικά στην Αριζόνα και την Καλιφόρνια τα τελευταία χρόνια. Το 2000, η Καλιφόρνια και η Αριζόνα ανέφεραν συνολικά 2.757 περιπτώσεις. Ο αριθμός αυτός αυξήθηκε σε 22.164 το 2011 μετά από αρκετά «σκονισμένα» χρόνια. Οι δύο πολιτείες ανέφεραν πέρυσι 11.459 περιπτώσεις, με 57 θανάτους που σημειώθηκαν στην Αριζόνα. Αυτή η απότομη άνοδος οφείλεται όχι μόνο στην αύξηση του ανέμου και της ξηρασίας, αλλά στην αύξηση της ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένης της κατασκευής έργων ηλιακής ενέργειας .

Στις νοτιοδυτικές ΗΠΑ, η αύξηση των καταιγίδων σκόνης οδηγεί σε πολλές περισσότερες περιπτώσεις εμφάνισης του «πυρετού της κοιλάδας».

“Σε όλες τις ηλιακές φάρμες που εγκαθίστανται εκεί, ειδικά στο Mojave, σε τεράστιες περιοχές αφαιρείται όλη η βλάστηση επειδή εμποδίζει τα ηλιακά πάνελ, “Δήλωσε ο Antje Lauer, μικροβιακός οικολόγος στο California State University στο Bakersfield που μελετά την ασθένεια. Η αλλαγή των μορφών ξηρασίας και βροχής επίσης ευνοεί τα σπόρια που προκαλούν τον «πυρετό της κοιλάδας». Τα στρατιωτικά κέντρα εκπαίδευσης στο Τέξας και την Καλιφόρνια δημιουργούν σύννεφα σκόνης τόσο μεγάλα που είναι ορατά από τους δορυφόρους.

Στην Ιαπωνία, οι περιπτώσεις της ασθένειας Kawasaki, μιας σπάνιας ασθένειας που, μεταξύ άλλων, προκαλεί φλεγμονή των αιμοφόρων αγγείων, ιδιαίτερα των στεφανιαίων αρτηριών, έχουν αυξηθεί. Τα βακτήρια ή ο ιός (κανείς δεν είναι σίγουρος) μεταφέρονται με την Κίτρινη σκόνη – καταιγίδα που έρχεται από την έρημο Gobi.

Οι γεμάτοι σκόνη άνεμοι που πνέουν σε μια ατμόσφαιρα της κεντρικής Αφρικής κατά τη διάρκεια της ξηράς εποχής, από τον Ατλαντικό Ωκεανό μέχρι την Ερυθρά Θάλασσα, δημιουργούν κάτι που ονομάζεται «ζώνη μηνιγγίτιδας», λόγω της εμφάνισης των εστιών αυτής της βακτηριακής νόσου εκεί.

Στις ΗΠΑ, το Phoenix και το Tucson της Αριζόνα εκτίθενται στα γιγαντιαία haboobs – έναν αραβικό όρο για καταιγίδες σκόνης – που προκαλούνται από έντονους ανέμους από καταιγίδες που μπορεί να έχουν ύψος 1,6χλμ και να κατακλύζουν ολόκληρες πόλεις. Το Φοίνιξ δέχεται κατά μέσο όρο τρία ετησίως. Τα Haboobs είναι ο τρίτος πιο επικίνδυνος τύπος καιρικών συνθηκών στην Αριζόνα – μετά από τις ακραίες θερμοκρασίες και τις πλημμύρες – γιατί εμφανίζονται ξαφνικά και χωρίς προειδοποίηση, μειώνοντας σημαντικά την ορατότητα και προκαλώντας τροχαία ατυχήματα. Μεταφέρουν επίσης ασθένειες, βακτηρίδια, περιττώματα από αγροκτήματα, ζιζανιοκτόνα και φυτοφάρμακα και άλλους ρύπους επιβλαβείς για την ανθρώπινη υγεία.

Ο ρόλος που παίζει η σκόνη στα φυσικά συστήματα της γης τώρα γίνεται πιο σημαντικός, καθώς η επίδραση της ανθρωπότητας στον πλανήτη εντείνεται. Όπως η ερευνητική ομάδα του Aronson το έθεσε στη μελέτη για την σκόνη της ερήμου Gobi που μεταφέρεται στην Sierras της Καλιφόρνιας, “η ποσοτικοποίηση της σημασίας της σκόνης … είναι ζωτικής σημασίας για την πρόβλεψη του τρόπου με τον οποίο τα οικοσυστήματα θα ανταποκριθούν στην υπερθέρμανση του πλανήτη και στην εντονότερη χρήση της γης”.